

ગૂજરાતી વીંજી ચોપડીના અર્થ.

કવિતાની સમજુતી ભૂગોળ, મનોહૃત ગણિત
તથા વેનડાક્ષરો વગેરે.

બનાવનાર,

ફકીરભાઈ કાસીદાસ,

સુરતની નામદાર સર બમસેદજી જીજ્ઞાસુવાળી નંબર
૧ છાની રોડની નિશાળના વડા માંજી મારેતર
તેના છોકરા નગીનદાસ ફકીરભાઈ કાસીદા-
સની વતી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ.

(મુદ્રાણે તથા વધારે કરેલી આવૃત્તિ ૨૪ મી.)
(સન ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં આકટ પ્રમાણે નોંધાવી છે.)

કીમત

૨ આના.

મુદ્રાઈ,

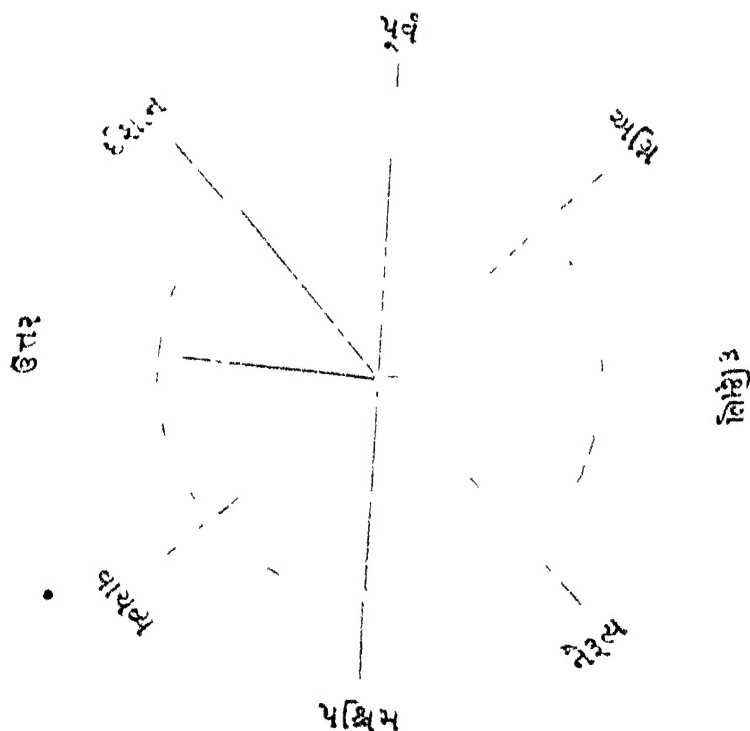
“તત્ત્વવિવેચક” છાપખાનામાં છાપ્યું.

દિશાઓ.

એક જગા ખીજી જગાની કઈ તરફ છે, તે જાણવાને દિશાની ઘણી જરૂર છે માટે તેનું જ્ઞાન પ્રથમથીજ આળોક્યને પકડું હોવું જોઈએ.

દિશાઓ ચાર છે—૧ પૂર્વ, ૨ પશ્ચિમ, ૩ દક્ષિણ, ૪ ઉત્તર.

કાળા પાટીઆપર એ દિશાઓનો નકશો શિક્ષકે આવી રીતે કઢાડવો.

જો દિશામાં સૂરજ ઊગે છે તેને પૂર્વ દિશા કહે છે.

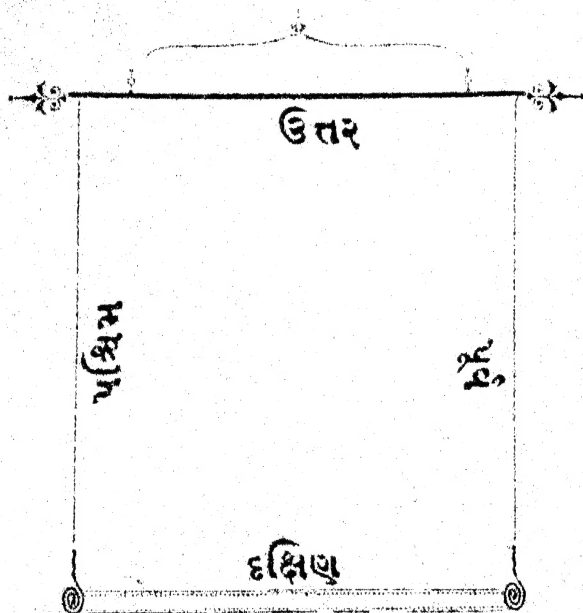
જો દિશામાં સૂરજ આથમે છે તેને પશ્ચિમ દિશા કહે છે.

પૂર્વ દિશા ભણી મ્હો કરીને ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ તરફની ઉત્તર દિશા અને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ દિશા છે.

દક્ષિણ અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો અગ્નિકોણ, દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેનો નૈરત્યકોણ, પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો વાયવ્યકોણ, ઉત્તર અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો ઇશાનકોણ.

નકશો.

ભૂગોળ વિધાનું જ્ઞાન મેળવવાને મુખ્ય સાધન નકશો છે. કાગળ અથવા કપડાં ઉપર પાડેલાં પૃથ્વીના અથવા તેના કોઈ પણ ભાગના આકારને નકશો કહે છે.

નકશા એવી રીતે ઠાઠેલા હોય છે કે સામા મૂક્યા હોય તો મથાળા ભણી ઉત્તર દિશા આવે, નીચે દક્ષિણ દિશા, જમણા હાથપર પૂર્વ દિશા, ને ડાબા હાથ ભણી પશ્ચિમ એટલે આથમણી દિશા આવે છે.

સંખ્યા.

૧ એક, ૨ દશ, ૩ સો, ૪ હજાર, ૫ દશહજાર, ૬ લાખ, ૭ દશ-લાખ, ૮ કરોડ, ૯ દશકરોડ, ૧૦ અબજ, ૧૧ અર્બ, ૧૨ નિઅર્બ, ૧૩ મહાપદ્મ, ૧૪ શંકુ, ૧૫ જલધિ, ૧૬ અનંત, ૧૭ મધ્ય, ૧૮ પરમ

સર્વોળો.

દશલાખ.	લાખ.	દશહજાર.	હજાર.	સો.	દશક.	એકમ.	
		૩	૧	૦	૨	૫	એકત્રીસહજાર પચીસ લખો.
	૮	૦	૦	૦	૧	૨	આઠલાખને બાર લખો.
			૬	૦	૨	૫	છહજાર પચીસ લખો.
	૨	૦	૦	૦	૬	૯	બેલાખ આગણોત્તર લખો.
૧	૦	૩	૧	૧	૩	૧	દશલાખ એકત્રીસહજાર એકસો એકત્રીસ લખો.

સંખ્યાવાચન.

૧	૫૭૩૮૦૬૧
૨	૫૬૦૩૦૪
૩	૪૦૫૦૪૦
૪	૮૦૦૦૪
૫	૪૦૫૬૦૭
૬	૪૦૬૦૭
૭	૫૦૪૦૬
૮	૨૦૫૦૪૦
૯	૭૦૫૪૦૩૫
૧૦	૮૦૯૬૦૦

૧૧	૭૯૫૦૪૩૦
૧૨	૭૬૦૬૦૮૦
૧૩	૮૮૦૪૦૩૦
૧૪	૫૦૩૫૦
૧૫	૩૫૦૪૫
૧૬	૬૦૬૦૯
૧૭	૬૦૭૦૪
૧૮	૨૦૧૦૫
૧૯	૧૨૧૦૭
૨૦	૫૦૭૦૯૦૫

- ૧ એકત્રીસ હજાર નવસો પાંચ લખો.
 ૨ છ લાખ ત્રણ હજાર સાત લખો.
 ૩ ચોસઠ લાખ છસો બાર લખો.
 ૪ છસો ત્રણ લખો.
 ૫ આઠસો ચોપન લખો.
 ૬ સાત હજાર પંચોતેર લખો.
 ૭ પાંચ હજાર ત્રણસો બે લખો.
 ૮ છોતેર હજાર નવ લખો.
 ૯ ચાર લાખ છ હજાર ચારસો સાત લખો.
 ૧૦ ચોવીસ લાખ આઠત્રીસ હજાર બસો પાંચ લખો.
- ૧૧ આઠ લાખ ચોવીસ હજાર એક લખો.
 ૧૨ સાતસો સત્તર લખો.
 ૧૩ આઠસો પાંચ લખો.
 ૧૪ પાંચ હજાર ત્રણસો સત્તર લખો.
 ૧૫ આઠ હજાર પાંચ લખો.
 ૧૬ નવ હજાર પાંત્રીસ લખો.
 ૧૭ સાત હજાર ચારસો બે લખો.
 ૧૮ પંદર હજાર ત્રણસો દશ લખો.
 ૧૯ તોત્તર હજાર પાંચસો બે લખો.
 ૧૦ આઠ લાખ બે હજાર ચાર લખો.

૧. ૨૧ ને	૧૦ ફેટલા=૩૧	૭. ૧૫ ને	૪૬ ફેટલા=૬૧
૨. ૩૨ ને	૧૦ ફેટલા=૪૨	૮. ૧૩ માં	૮૭ ઉમેરીએ તો
૩. ૮૧ ને	૧૧ ફેટલા=૯૨		ફેટલાં થાય=૧૦૦
૪. ૨૯ ને	૧૯ ફેટલા=૪૮	૯. ૨૯ માં	૬૯ માં ઉમેરીએ
૫. ૩૭ ને	૧૭ ફેટલા=૫૪		તો ફેટલા થાય=૯૮
૬. ૬૯ ને	૧૮ ફેટલા=૮૭	૧૦. ૩૩ ને	૩૩ ફેટલા=૬૬
૧૧. ૨૯ માં ૩૮ ને ૨૭ ઉમેરીએ તો ફેટલા થાય= ૬૪
 ૧૨. ૮૮ માંથી ૧૦ જાય તો ફેટલા રહે= ૭૮
 ૧૩. ૯૦ માંથી ૩ વખત ૫ જાય તો ફેટલા રહે= ૭૫
 ૧૪. ૧૭ માંથી ૧૨ જાય તો ફેટલા રહે= ૫
 ૧૫. ૫૭ માંથી ૧૯ જાય તો ફેટલા રહે= ૩૮
 ૧૬. ૨૪ ગાય અને ૬ વાછરડા દરેક ગાયને ૮ પુળા અને વાછરડાને બે પુળા તો બધા મળીને ફેટલા પુળા ઘાસ જોઈશે=૨૦૪ પુળા.
 ૧૭. ત્રણ પૈસા લેખે ૪ નારંગી લીધી અને ૫ પૈસા લેખે ૮ દાડમ લીધા અને તેને રૂપીયો ૧ આપ્યો તો બાકી શું લેવું=૩. ૫

૧૮. એક આનામાં સવા આનો ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=૩. ૫=૧.
૧૯. મારી પાસે ૧૩ પૈસા હતા તેમાં ૫ નાંખીએ તો કેટલા આના થાય=૩. ૧ ના.
૨૦. ૧૮૧૧ માં ૧૧ ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=૨૦. [ગજ=૧૦૧.
૨૧. ૩૧ ગજનું એક બદન તો ૩ બદનમાં કેટલા ગજ લૂગડું જોઈએ
૨૨. મારા ખીસામાં કેટલાક પૈસા હતા તેમાંથી ૩ દોઢીએ ડઝન લેખે ૫ ડઝન બટન લીધાં અને બાકી ૯ પૈસા વધ્યા તો હું ઘેરથી કેટલા પૈસા લઈને નીકળ્યો હતો=૩. ૧= [ટંકાશે=૧૦ કેટને.
૨૩. એક કોટને ૬ બટન ટાંકીએ તો ૫ ડઝન બટન કેટલા કોટને
૨૪. બધે ઘોડાની ૭ ગાડી અને અઢેક ઘોડાની ૯ ગાડી તો બધા મળીને કેટલા ઘોડા થાય અને તેના પગ કેટલા થાય=૨૩ ઘોડા ૯૨ પગ
૨૫. ૨૧૧ ને ૪૧૧ કેટલા થાય=૭૧.
૨૬. ૯ શેરમાંથી ૬ નવઠાંક આપીએ તો બાકી શું રહે=૮૧ શેર.
૨૭. ૫૧ મણુ ધી લીધું અને ૪૧૧ મણુ વેચી નાખ્યું તો બાકી કેટલું રહ્યું=૧૧૧ મણુ. [થાય=૩. ૫=૧૧૧.
૨૮. ૧૧ છોકરા છે દરેકની પાસે ૫ આનો છે તો એકંદર કેટલા આના
૨૯. ૩ પૈસાની એક નારંગી તો ૩. ૧૧ ની કેટલી=૧૬ નારંગી.
૩૦. મુંબઈથી પુણે રેલવેમાં જવું હોય તો ૧ ટીકીટનો ૩. ૧૧ ખેસે છે તો એ લેખે ૧૭ માણુસ પુણે ગયા તેનો ખર્ચ કેટલો=૩. ૨૧૧.
૩૧. ૩. ૧ નું ૩૧૧ શેર તો ૮ ૩. નું કેટલું=૦૧૧ મણુ.
૩૨. તુરીઆં બે ફદીએ શેર તો ૩ પાશેરનું શું=૩. ૫ ૦૧.
૩૩. વાલોળ (વાલપાપડી) ૬ પૈસે શેર ૨૧૧ શેરનું શું આપીએ=૩. ૧૧૧.
૩૪. ૨ પૈસે શેર દૂધી મળે છે તો ૨ પાંચ શેરીનું શું=૩. ૦૧.
૩૫. ૧ વાર બનાતના ૨૧ ૩. પડે છે તો ૯ વાર બનાતનું શું=૩. ૨૨૧.
૩૬. દરેક છોકરાને ૩. ૧= આનાનું અકગણિત આપીએ તો ૧૭ છોકરાને ધનામ આપવાનો કેટલો ખર્ચ થશે=૩. ૧૧૧૧.
૩૭. ૩. ૧ ની ૧ ટોપી તો ૧૧૧ કુંડીનું શું=૩. ૭૧.
૩૮. દરરોજના ૩. ૧= મજુરી મળે તો ૧ મહિનાનું શું=૩. ૯૧.
૩૯. ૩. ૫=૧ ૧ સ્લેટ તો ૨ ડઝનનું શું=૩. ૩૧.

૪૦. ૨ અચ્છેરના ૩. બાર કેટલા=૩. બાર ૪૦.
 ૪૧. ૬ નવટાંકનું વજન કેટલું=શેનાા.
 ૪૨. કેટલા પાશેરના ૧ શેર=પાશેર ૪.
 ૪૩. ૩ ગદીઆણના વાલ કેટલા=વાલ ૪૮.
 ૪૪. ૪ અધોળના ૩. બાર કેટલા=૩. બાર ૧૦.
 ૪૫. ૧૫ ૩. બારના નવટાંક કેટલા=નવટાંક ૩.
 ૪૬. ૧૮ પૈસા બારના અધોળ કેટલા=અધોળ ૪.
 ૪૭. ૬ પાશેરના શેર કેટલા=શેર ૧૧ા.
 ૪૮. ૭ પાશેરના પૈસા બાર કેટલા=૧૨૬ પૈસા બાર.
 ૪૯. ૨૧ મણના શેર કેટલા=શેર ૯૦.
 ૫૦. ૯ પાઈના પૈસા કેટલા=પૈસા ૩.
 ૫૧. ૬ આનાના ફદીઆં કેટલા=ફદીઆં ૧૮.
 ૫૨. ૨ ફદીઆની પાઈ કેટલી=પાઈ ૮.
 ૫૩. ૯ આનાના હોકડા કેટલા=હોકડા ૫૬ા.
 ૫૪. ૧૫ ૩. ની પાવલી કેટલી=પાવલી ૬૦.
 ૫૫. ૧૧ આનાની બદામ કેટલી=બદામ ૫૦.
 ૫૬. ૩૬ આનાના રૂપિયા કેટલા=૩. રા.
 ૫૭. ૭૫ હોકડાના રૂપિયા કેટલા=૩. નાા.
 ૫૮. ૪૧ હોકડાની બદામ કેટલી=બદામ ૭૨.
 ૫૯. ૨૮ પૈસાના આના કેટલા=આના ૭.
 ૬૦. ૧૧૧ ખાંડીના મણ કેટલા=મણ ૩૦.
 ૬૧. ૩૧૧ મણની પાંચશેરી કેટલી=પાંચશેરી ૨૮.
 ૬૨. ૧ ૩. માંથી ૩ પૈસા આપીએ તો બાકી શું રહે=૩. નાાા.
 ૬૩. ૩૨ શેરમાં કેટલા શેર નાખીએ તો મણ થાય=શેર ૮.
 ૬૪. ૧ ખાંડીના શેર કેટલા=શેર ૮૦૦.
 ૬૫. ૬ બે આનીના પૈસા કેટલા=પૈસા ૪૮.
 ૬૬. ૯ અડધાની બેઆની કેટલી=બેઆની ૩૬.
 ૬૭. ૧૪૦ નંગની કુંડી કેટલી=કુંડી ૭.
 ૬૮. ૧૫ શેરદૂધમાં ૫ શેરદૂધ ખીજું નાખીએ તો કેટલા મણ થાય=મણ ના.

૬૯. ૫ પૈસાના ૧૦૦ પાન તો ૧ પૈસાના કેટલા=પાન ૨૦.
 ૭૦. ૧ ખાંડી લાકડાના બોળ કેટલા=બોળ ૮.
 ૭૧. ૧ બોળમાં કેટલા મણુ લાકડા=મણુ ૩૧.
 ૭૨. ૧ બોળના ૧૩ આના તો ૧ ખાંડીનું શું=૩. ૬૧.
 ૭૩. ૨ શેર કોહોળાના ૩ પૈસા તો ના મણુનું શું=૭૧ આના.
 ૭૪. ૧૧ શેરનો લોટો દૂધનો ભરીને કેટલી વાર લઇએ તો ના મણુ
 થાય=૧૬ વખત [કેટલું અનાજ ખાશે=૩૦ શેર.
 ૭૫. ૧ માણસ દરરોજ ૨ શેર અનાજ ખાયછે તો ૧ પખવાડીઆમાં
 ૭૬. ૧ કીડી ૧ મિનિટમાં ૧વેત ચાલેછે તો ૧ કલાકમાં કેટલા હાથ
 ચાલશે=૩૦ હાથ. [૩પિઆ થાય=૩. ૨૧=
 ૭૭. મને દરરોજ ૨ આના મળે તો ૩ અઠવાડીઆના મળીને કેટલા.
 ૭૮. ૧ ૩પિઆની પાંચ કરીતો ૫ ડઝન ના કેટલા ૩પિઆ=૩. ૧૨.
 ૭૯. મારી પાસે ત્રણ પૈસા છે બીજા બે મારા ભાઈએ આપ્યા ને છ મારા
 મામાએ આપ્યા તો મારી પાસે કેટલા પૈસા થાય=૧૧ પૈસા અ. ૧=૧૧.
 ૮૦. ત્રણ પૈસાના કાગળ, બે પૈસાની પેનો, બે પૈસાની સીસાપેન લીધી ને
 બે આના આપ્યા તે બાકી શું વધ્યું=૧ પૈસો અથવા ૧૦.
 ૮૧. અરધીના છ લેખે ૩ પૈસાના બેર લીધા તેમાંથી ૧૫ મારા ભાઈને
 આપ્યા ને ૧૧ મારી બેનને આપ્યા ને ૧૪ મે ખાધા તો બાકી
 કેટલા રહ્યા=૧૪ બેર.
 ૮૨. ૧૦૦૦ માંથી ૧ જય તો બાકી કેટલા રહે=૯૯૯.
 ૮૩. ૧૦૦ માંથી ૦૧ જય તો બાકી શું રહે=(૯૯૯) પોણીસો.
 ૮૪. ૧૦૦ માંથી ૨૫ જય તો બાકી શું રહે=(૭૫) પોણીસો.
 ૮૫. ૧ કોથળીમાં ૧૫ ૩પિઆ તો તેવી ૧૧ કોથળીમાં કેટલા ૩. ૧૬૫
 ૮૬. ૬ આનાની પાંચમી ચોપડી ૭ આનાનું અંકગણિત લઈને
 ૧ ૩પિઆ આપ્યો ત્યારે બાકી શું રહ્યું ૧૩.
 ૮૭. પોણાચારસે, પોણાત્રણસે, અઢીસે, સવાળસે, સવાસો, પોણાબસે,
 ૭૭૫ + ૨૭૫ + ૨૫૦ + ૨૨૫ + ૧૨૫ + ૧૭૫ +
 પોણીસોને પોણીસો કેટલા થાય
 ૯૯૯૯ + ૭૫ = ૧૦૫૬૯૯.

દરેક પાઠમાં આવેલા જોડાક્ષર.

આવડ્યા.
 લાવ્યો.
 પૂછ્યું.
 ખોટ્યો.
 મંગાવ્યો.
 કહ્યું.
 વાળ્યો.
 કાઢ્યો.
 લુચ્ચાઈ.
 પ્રસાદ.
 ટુંક.
 નક્કી.
 સમજાવ્યું.
 ફાવ્યો.
 ડાહ્યો.
 માન્યું.
 પ્રાણ.
 ચિત્ત.
 અવસ્થા.
 વાગ્યા.
 મંડ્યો.
 મૂક્યું.
 ડાહ્યાં.
 અહ્યા.
 નીકળ્યો.
 બચ્યું.
 માંડ્યો.

ખીજવ્યાથી.
 ધ્યાન.
 નિત્યે.
 રસ્તો.
 ચોપડ્યાં.
 અહ્યા.
 ઠોક્યો.
 ચિત્ર.
 જન્મતી.
 પ્રાણ.
 સોંપ્યો.
 સ્નેહ.
 અપાવ્યું.
 ચંદ્રમા.
 સરસ્વતી.
 વિદ્યા.
 શુક.
 છટ્ટો.
 ચચ્ચાર.
 ઊગ્યા.
 ભત્રીજો.
 ફાડવ્યું.
 બાસ્તો.
 અખાત્રીજ,
 ચૈત્રમા.
 શ્રાવણ.

પેહરાવ્યા.
 અડાડ્યો.
 જન્મગાંઠ.
 પ્રમાણ.
 ખસેડ્યા.
 ખવરાવ્યા.
 આવ્યો.
 ક્યાંથી.
 પૂછ્યાવિના.
 વાંચ્યું.
 પસ્તાય.
 વચ્ચે.
 છેલ્લીવારે.
 મુદ્દલ.
 લાગ્યું.
 સમજ્યો.
 વસ્તુ.
 ધાન્ય.
 માડ્યું.
 છેતર્યા.
 ઇશ્વર.
 પૃથ્વી.
 પૈરમેશ્વર.
 સ્લેટ.
 મૂક્યાં.
 કહ્યાં.
 અજ.

વચ્ચે.
 પહોંચ્યો.
 દુહીલ.
 પ્રેમ.
 ભાગ્યશાળી.
 મંડ્યો.
 રડ્યું ખડ્યું.
 ખગાડ્યું.
 લુચ્ચી.
 ખોટ્યું.
 ખર્ચ ખૂટણ.
 રાત્રે.
 માડ્યું.
 નાખ્યો.
 ભર્યાજ કચું.
 ફાવ્યું.
 ઊઠ્યાં.
 પકડ્યો.
 જાળવ્યું.
 મૂક્યાં.
 સાંભળ્યું.
 ફાદો.
 નીકળ્યાં પછી.
 કાચું કોર.
 ફૂલકરણી.
 ઊંઘ યુવઘ.
 છપ્પદરાં.

ગૂજરાતી બીજી ચોપડીના અર્થ.

(ના) = નામ.

(વિ) = વિશેષણ.

(અ) = અવ્યય.

(સ) = સર્વનામ.

(ક્રિ) = ક્રિયાપદ.

(કૃ) = કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ઉકેલતાં (કૃ) વાંચતાં,
પારખતાં.

શીખામણ (ના) ફાય-
દાની વાત.

મગ્નની (વિ) સારી.

સાચવજે = સંભાળજે.

ખોલીએ (ક્રિ) સાદ ક-
હાડીને કહીએ.

અક્ષરે = દસ્કતે, હરફે.

આવડ્યા = શિખ્યા.

અગાડશો (ક્રિ) ખરાખ
કરશો.

વાહ = અરે! ઓહો!

દહાડા (ના) દિવસ.

પૂરા (વિ) ખરાખર.

ખોલ (ના) શબ્દ.

ડાહી ડાહી = ડાહાપણમ-

રેલી, ફાયદાવાળી.

મા (અ) ના, નહિ.

ઠેકાણે (ના) જગોએ.

અગડે (ક્રિ) ખરાખ થાય.

ફાડવાં (ક્રિ) ચીરવાં.

વહેલું (ક્રિ) જલદી.

મણવું (ક્રિ) શીખવું.

ઠીક (અ) ખરાખર,

સારી રીતે.

છેક (અ) ધણું, બહુ.

તાણીને (કૃ) ખેચીને.

ધીમે (વિ) હળવે.

સાદે (ના) અવાજે.

સૌ (સ) સઘળા, બધા.

પાઠ ૨ જો.

શોભાય = સારી દેખાય.

કારજ (ના) કામ.

હેઉં (ના) મન, દીલ.

ચોપડીઓ = પોથીઓ.

હરખાય = ખુશી થાય.

સમજણ (ના) અક્ષલ,
સમજ.

વિગતથી (ના) શબ્દે
શબ્દની સમજણથી,
વિગતવાર.

સાર (ના) મતલબ.

ચોપાઈ (ના) જેમાં ચાર
પદ આવેલાં હોય તે.

સારી (વિ) મગ્નની.

દેખી (કૃ) જોઈ.

જીવ (ના) મન, ચિત્ત.

ધાલીને (કૃ) રાખીને.

જેમ = તેમ.

વિચાર (ના) મનસુખો.

સમજે (ક્રિ) જાણે.

સઘળો (વિ) બધો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧).

સારી ચોપડીઓ હોય તે સારી દેખાય, તે જોઈને આપણું મન
ખુશ થાય; પણ જો તે વિગતથી એટલે શબ્દે શબ્દ છુટો પાડીને વંચાય
તો આપણું કામ થાય.

જેમ જેમ મન રાખીને વાંચો તેમ તેમાં સમજણ આવે; પણ વાંચ્યો જાય ને મનમાં કંઈ વિચાર કરે નહિ, તો તે માહેલી બધી મતલબ સમજે નહિ. (૨).

પાઠ ૩ જો.

ચકલી (ના) મોટી ચકી.
લાવ્યો=લેધને આવ્યો.
પૂછ્યું=તજવીજ કીધી.
રાણા (ના) રાજ.
તપેલામાં(ના)પાતેલામાં.
બારણામાં (ના) ધરમાં.
પેસાશે (કિ) અવાશે,
જવાશે. [ક્યું.
બોલ્યો=જવાબ દીધો,
પાટો (ના) લાંબું ફાડેલું
ચીથડું.

ચકલો (ના) ચલો. [ને.
ઓરીને (કુ)રાંધવા મુકી-
બધી (વિ) સધળી.
ધડો (ના) દોરીઓ.
ઉતારો=લઈ લેઓ.
નાંખી (કિ) ફેંકી.

પાઠ ૪ થો.

ફરિયાદ=રાવ, અરજ.
એકલાં (વિ) જાતે.
પકડાવી (કુ) ઝલાવી.
મંગાવ્યો=બોલાવ્યો.
મહારાજ=મોટા રાજ.

ગભરાધને (કુ) અકળા-

ધને, ગાભરો થધને.
ફકમ (ના) ફરમાસ.
કહ્યું=પૂછ્યું.
કને (અ) પાસે, સોડે.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
દીધો (કિ) વાળ્યો.
જૂઠો (વિ) લખાડ.
સાહેબ (ના) મહેરબાન.
ફાડો (કુ) ચીરીને
ફાડશે (કુ) ચીરશે.

પાઠ ૫ મો.

બૂમેબૂમ=ધાટે ધાંટા.
ગોવાળીઓ (ના) ગાય
ભેંસનો ચરાવનાર.
ગોવાળ (ના) ગાયોનું
ટોળું, ગોવાળીઓ.
છેવટ (અ) છેલ્લે
ગોવાળણી (ના) ગોવા-
ળીઆની બાયડી.
કાઢ્યો=બહાર આવ્યો.
નાંખ્યો (કિ) ફેંક્યો.
ફૂટી (કિ) ભાંગી.
કાણો (વિ) એકબાંએ.

આંધળો.

આગળ (અ) પાસે.
ખીર=મેળો દૂધપાક.
પોળી (ના) પડવાળી
પાતળી રોટલી.

પાઠ ૬ હો.

તપાવી (કિ) ઉની કરી
પાટલો (ના) લાકડાનાં
પાટીઆનું કરેલું
બેસવાનું.

લુચ્ચાઈ (ના) દોંગાઈ.
ઠોક્યો (કિ) માચે, અ-
કાળ્યો, ઝીક્યો.

લાલચોળ (વિ) રાતી
રાતી, ધગધગતી.

દોરી (કુ) તેડી.
જોડે (અ) સાથે.

લોઢી=લોઢાની તાવી.
ખૂબ (અ) ઘણીજ.

ખૂમ (ના) પોકાર, ધાંટા.
ઊડી (કિ) ઉભી થઈ

દાઝી (કિ) બળી મુઠ.
ખોટી (વિ) ભૂટી, બ-

નાવની.

પેઠે (અ) માફક.
વાંક (ના) તકસીર.
ફળ (ના) ફાયદો, હાં-
સલ.

પાઠ ૭ મો.

બહુ (વિ) ઘણું, મસ.
છોડી (ના) છોડરી.
ગાગર (ના) પાણી ભર-
વાનું ઘડા કરતા મોટું
વાસણ.

ઓસડ (ના) દવા.
ઝેર (ના) વીખ, સોમલ.
સાજી (ના) સારી.
રોજ (અ) હમેશાં.
બગાડે (કિ) ખરાબ કરે.
લૂગડાં (ના) કપડાં.
મેલાં (વિ) ખરાબ.
ડાહી (વિ) શાણી.
ખોટી=ખરાબ, આડી.
માને (કિ) કહ્યું કરે.
માંદી (વિ) ખીમાર.
વધારે (વિ) ઘણું, મસ.

પાઠ ૮ મો.

વરસાદ (ના) મેઘ.
ગીત (ના) રાગ કાઢીને
ગાવાનું.
ઘેબરીઓ (વિ) ઘેબરતા
જેવો મીઠો.
મસાદ (ના) ખાવાનું.

નેવલે (ના) નેવાંએ.
કારેલાંનું (ના) એક જત-
ની તરકારીનું.
દેડકો (ના) એક જત-
નો પશુ.
ગાતાં (કિ) રાગ કાઢીને
બોલતાં.
ઊની ઊની (વિ) ગરમા
ગરમ, તાવીપરથી
ઉતરે તેવી.

શાક (ના) તરકારી.
નકારી (વિ) ખરાબ.
તાણી (કિ) ખેંચી.
સમજ છો? (કિ) જ-
ણો છો? ખબર છે.

પાઠ ૯ મો.

એકજ (વિ) સરખું
જલુસ (ના) ચીજ.
ટટુ (ના) નાનો ઘોડો.
પારકો (વિ) અતરાપી-
નો, ખીજા કોઈનો.

પાઠ ૧૦ મો.

પાડું (ના) ભેંસનું બચ્ચું.
જાળવે (કિ) સાચવે.
રાતે=દીવા થયા પછી.
પટેલ=ગામનો ઉપરી.
નીરે (કિ) નાંખે.
સંભાળ (ના) બરદાસ.
જતન (ના) બાલાશ.

જક્કી=જીદી, મમતી.
વાછરડું=ગાયનું બચ્ચું.
વાડો (ના) ધરની પા-
છળ ઢોર બાંધવાની
ખુલ્લી જગો.

ચારો (ના) ઉગતું ધાસ.
માંડું (વિ) ખીમાર, આ-
જરી, કાહેલી.

ઓસડવેસડ (ના) દવા
અને તેના ઉપાય.

ચારવાને=ચરાવવાને, ઉ-
ગતું ધાસ ખાવાને.

ખેતર (ના) અનાજ
તથા ધાસ પાકે તે
જગા.

આણે (કિ) લાવે.
ઊંચકીને (કૃ) બાંધપર
લઈને, ઊપાડીને.

સુખી (વિ) સુખીયારાં.

પાઠ ૧૧ મો.

ચેન (ના) મજા, સુખ.
અહીં આથી (અ) આ
ઠેકાણેથી.

બંધીખાને=કેદખાને.

ફરાય=ચલાય, હરાય.

વિચાર (ના) મનસુખો.

વાસે (અ) પાછળ.

નીસરી=નાસી, નીકળી.

લાગ (ના) દાવ, તક.

સમજવ્યું (કિ) શીખા-
મણ દધને કહ્યું.

છૂટું (વિ) આંધ્યા વગરનું.

મન (ના) મરજી.

મજા (ના) રમુજા.

ઘેલું (વિ) ગાંડું, અ-

ણસમજી.

દુઃખી (વિ) હેરાન.

જક (ના) જીદ, ખોંસ.

છોડે (કિ) મૂકે, મેલે.

પાઠ ૧૨ મો.

ફાવ્યો (કિ) જડ્યો,

હાથ આવ્યો.

અણસમજ (ના) એસ-

મજ, ખીન અક્ષલ.

વગડામાં (ના) વનમાં.

કોતર (ના) ગુફા.

સટકી ગયું=નાસી ગયું.

ડાહ્યો (વિ) શાણો.

આગળ (અ) અગાડી.

ઢોર=ચોપમાં જાનવર.

ઊંધી (કૃ) સુધી.

મોડી રાતે=બહુ રાત

ગઈ ત્યારે.

છાનું માનું (વિ) ગુપત્યુપ

ઝાલીને (કૃ) પકડીને.

અંતે=છેલ્લે, છેવટે.

માનવી=કપુલ કરવી.

ભલું (વિ) સાફ, રહું.

પાડોશી (ના) પાસેના

ઘરમાં રહેનારા.

સૌ=બધા.

ડાહ્યા=શાણાં, સમજી.

પાઠ ૧૩ મો.

વિષે (અ) બાબત.

છોક (અ) ઘણું, બહુ.

વાધ (ના) ફાડી ખાનાફ

કાબર ચીતફ જના-

વર.

માન્યું (કિ) કહ્યું કયું.

વાસ (ના) રહેઠાણ.

ચરવાને (કૃ) ઊગતું ઘાસ

ખાવાને.

પ્રાણુ (ના) જીવ.

વનમાં (ના) રાનમાં.

દુખિયું (વિ) હેરાન.

ચિત્ત (ના) મન.

અવસ્થા (ના) હાલ.

નાહું (કિ) જતું રહું.

મન માન્યું=મનને ગમે

તેટલું, દીલ લાગ્યું.

વળતી (અ) પછી.

અજાણુ=અજાણીતું નહી

તે, (ઓચિંતું).

(કવિતાની સમજૂતી). (૨).

વાડામાં બધાં ઢોર આંધ્યાં હતાં, તેમાંથી પાડું છુટીને છોક આધુ
નાસી ગયું; તેને ઘાસ ખાવાનું મન થયું તેથી નાસીને તે જંગલમાં
જતું રહ્યું. (૧).

પછી ત્યાં જંગલમાં એક વાઘે તેના જીવ લીધો. એવું અજાણુ
પણે તે દુખીઉં થયું; જે બધાથી છુટું થવા જાય (બધાના મતથી
ઉલટું ચાલે), તેના એવા હાલ સમજવા.

પાઠ ૧૪ મો.

માટી (ના) મટોડી.
પલાળેછે=ભીનાળેછે.
ચીકણી=ચોંટે ચેવી.
હીકરાંનાં (ના) કાદવનાં.
ભરવાના (કિ) ધાલવાના.
આધરકે (કિ) જમાવે.
જાત (ના) તરેહ, રીત.
ગોરસ (ના) દહીં દૂધનું
પાટીઉં, હાલુ.

કોડીઆં (ના) દીવા કર-
વાના માટીના પ્યાલા.
નરમ (વિ) પોચી.
કામની (વિ) અપની.
ગોળી=પીવાનું પાણી
ભરીમૂઠવાની માટલી
ખેડું (ના) ગાગરને ઘડો.
દોહણી (ના) છાશ લા-
વવાની ઘાડવી.

દાણા (ના) અનાજ.

પાઠ ૧૫ મો.

પાળે (ના) કોરે, કોરણે.
વાઝો (કિ) ધજા થઈ
અગાડ (ના) નુકસાન.
ફેંકવા (કિ) નાંખવા.
કાયર (અ) હેરાન.
મંડયા (કિ) મચ્યાં.
તળાવ (ના) નાનું સરો-
વર.

પથરે (ના) પથરાથી.
જવાળ (ના) ઉત્તર.
ઘડાઘડ (ક) જોતથી.
ગરીબ (વિ) અનાથ.
શામાટે (અ) કેમ ? શું
કરવા ?

રમત (ના) ખેલ, ગમત.
સંભાળીને=સાચવીને.
કશોએ (વિ) કંઈ પણ.

પાઠ ૧૬ મો.

એનપણી (વિ) સહિયર.
નોતડું (ના) તેડું, કેહેણ.
ભૂંગળી (ના) અળતુ
કરવાની વાંસની નળી.
વેલણ (ના) રોટધી વ-
ણવાનું હથીઆર.
તપેલી (ના) પાતેલી.
કડછી (ના) નરમ દાળ
લેવાનું પિત્તળ કે લો-
ઢાનું હથિયાર.

તાસક (ના) ઢાંકણું.
વખત (ના) વેળા. સમય.
રાંધું (કિ) રસોઈ કડું.
તેવડે (સ) તેણે કરીને.
થાળી=નાનો ખુમચો.
વાડકા (ના) ધાતુના ચ-
લાણા.
લાવીને (કિ) આણીને.

મૂકયું (કિ) મેલ્યું.

પાઠ ૧૭ મો.

મણા (ના) કસર.
ધાણી (ના) શેકયાથી પુ-
ટેલું અજ તે, જીવાર
બાજરી વગેરે.

ખાવાનું (ના) કાચું કોરું
શેકેલું તે.

પઉંઆ=માતને શેકીને
ખાંડી બનાવેલા તે.
ખાંડવું=ખરાળ ખોલવું.
ટેવ (ના) આદત, ખો.
લડેછે (કિ) વહેછે.

જરાએ (વિ) લગારે.
કજીઓ (ના) ટંટો.

મૂકાવી (કિ) મેલાવી.
લાવીશ (કિ) આણીશ.
વહેલી (વિ) જલદી.

પાઠ ૧૮ મો.

છોટીઓ=નાનો બાઈ.
નાનું (વિ) નાદાન.

ખાળક (ના) અચ્યું.
મેલાય (કિ) મુકાય.

દેખાય=જણાય.

ભાણો (ના) ભાણીઓ,
કીકેલો, (ખેહેનનો
છોકરો) (ભાણેજ)
આટલી (વિ) આવડી.
વાર (ના) વખત, દેર.

તેડવા (કિ) બોલાવવા.
રેતો (કૃ) રડતો.

કામ (ના) ખપ, જરૂર.
હજી (અ) અત્યાર સુધી.
અલી (ના) છોકરીને
નામ દીધા વગર
બોલાવવું તે.

પાઠ ૧૯ મો.

નિશાળીઆ (ના) નિ-
શાળમાં શીખનારા
છોકરા.

ફૂદાવતી (ના) ફૂદકારા
મારતી.

લાકડી (ના) ડંગોરી.

ભણેલાં (કૃ) શીખેલાં

પરીક્ષા (ના) તપાસ.

ઇનામ=સરપાવ, ખુ-
શીથી કંઈ આપવું
તે.

સાહેબ (ના) શીનોર,
ટોપીવાળો.

બાકીના=રહેલા છોકરા.

મહેતાજી (ના) ગુરજી.

જોવા (કૃ) તપાસવા

પાઠ ૨૦ મો.

ઉતાવળ (ના) તાકીદ.

અલ્યા (અ) છોકરાને

નામ દીધા વગર

બોલાવવો તે.

સામટું (વિ) એકીવારે.

નિકળ્યો (કૃ) બહારઆ-
વ્યો.

ગાગર (ના) ધડા કરતાં
મોટું વાસણ.

મૂઠો (ના) આમકો.

સાંકડું (વિ) નાનું.

અટકી (કૃ) ધલાધ.

જણુ (ના) માણસ.

પડતાં મૂક=પાછા નાંખ,
રહેવા દે.

ઝટ (અ) જલદી, તુરત.

પેટું (અ) માફક.

ફેરે (ના) વખતે.

છેલ્લીવારે=આખરે.

લગાર (વિ) જરા.

ભણવામાં=શીખવામાં.

પાઠ ૨૧ મો.

સાત પૂછડીઓ (ના)

સાત પૂછડીવાળો.

ખાંડો (વિ) પૂછડી ક-

પાઈ ગયેલો.

ખીજવવું (કૃ) ચીડવવું.

કપાવી (કૃ) વઢાવી.

હજમ (ના) વાળંદ.

ચીડવે (કિ) ખીજવે.

ખેટા (ના) દીકરા, છોકરા.

ખીજવ્યાથી (કૃ) ચી-

ડવ્યાથી.

ખીજવ્યાએ=ચીડવામાં.

પાઠ ૨૨ મો.

કામકાજ (ના) ધધો,
રોજગાર.

સાંધા (ના) કટકા.

દરજી (ના) મેરાઈ, સુઈ.

કલમ (ના) લેખણ.

કોદાળી=ચાંચવા જેવું

ખોદવાનું હથિયાર.

ખિચારો (વિ) આપડો.

ધોખી (ના) લૂગડાં

ધોનાર.

અક્ષર (ના) હરફ.

મજૂર (ના) વૈતરો,

હેલકરી. [ઓ.

ખાઈડીઓ (ના) અધરી-

સૂતર (ના) રૂને કાંતીને

લાંખા કાચા દોરા

કરેલા તે.

મેતી (ના) મુક્તાફળ.

વાળવાં (કૃ) મરડવા.

ખપ (ના) જરૂર, કામ.

વળામ (કિ) મરડાય.

કાંતે (કિ) રેંટીઆ વતી

લાંખા તાંતણાં કરે.

પાઠ ૨૩ મો.

ધ્યાન (ના) ચિત્ત, મન.

પાંસરા (વિ) સીધા

ફરો (કિ) ચાલો, ફરો.

વેળાસર (ના) વખતસર.
માયા (ના) હેત.
મન (ના) ધ્યાન, ચિત્ત.
વઢવું (કિ) લઢવું.
ભૂલ (ના) ચુક, ગફલત.
પાઠ (ના) ધડો.
ભણવો (કિ) શીખવો.
ખતાવે (કિ) દેખાડે.

કદી (અ) કદાચ.
ખોટું (વિ) ખરાબ.
ફરીને (અ) હવે પછી.
છૂટી (ના) રજ.
પાઠ ૨૪ મો.
નિત્યે (અ) રોજ.
નીસરી (કૃ) નીકળી.
ચિત્ત (ના) ધ્યાન, મન.

રૂડી (વિ) સારી.
પેર (અ) રીતે, પેઠે.
ગુરની (ના) મેહેતાજીની.
ચોડી (કૃ) લગાડી.
શિક્ષા (ના) શિખામણ.
સમજો (કિ) ધ્યાન
આપો.
પાંસરું (વિ) સીધું.

(કવિતાની સમજૂતી). (૩).

ભાઈઓ તમારે રોજ નિશાળમાં જવું, ને ધ્યાન રાખીને ભણવું ને મેહેતાજી આપણે શાયદાની વાત કહે, તે બધાએ સારી રીતે માનવી. (૧). તમે રમતમાં ચિત્ત નહિ રાખો, ને વાત કહું તે સારીપેઠે સમજો. નિશાળમાંથી જે વારે છૂટી થાય ત્યારે લાંથી નીકળી પાંસરા ઘેર આવ્યા જવું. (૨).

પાઠ ૨૫ મો.
વિઆવાની (કૃ) જણ-
વાની.
ગાડીવાળો (ના) ગાડું-
હાંકનાર, ગાડી ચ-
લાવનાર.
રોકીને (કૃ) ધેરીને.
નીચે (અ) હેઠળ.
વિચાર્યું=ધાર્યું.
રસ્તો (ના) માર્ગ, વાટ.
ઠેકાણું (ના) જગો, મુકામ.
ખચારે (વિ) આપડે.

સારી (વિ) મજની,
વાંચવા લાયક.
ગામ (ના) જ્યાં થોડાંક
ઘરની વસ્તી હોય તે.
ઊઠ (કિ) ઊભી થા.
મૂર્ખ (વિ) બેવકુફ.
ઊઠાડી (કિ) ઉભી કરી
પાઠ ૨૬ મો.
શેરડી (વિ) ગળ્યા રસનો
સાંઠો.
ટોપલી (ના) વાંસની
છાલનો નાનો ટોપલો.

નળીઆં (નાં) છાપરાપર
ઢાંકવાનેસાર માટીના
ખનાવેલા નળના બે
ભાગ કરી પકવેલા તે.
કાપરાં (ના) ટોપરાં.
ભીંતો (ના) કાઢવનોકરો.
છાયું (કિ) ખનાવ્યું.
દાણા (ના) અનાજ.
માર્ગ (ના) રસ્તો.
છાપરું (ના) ઘરનું ઢાંકણ.
કાઠીને (કૃ) બહાર
આણીને.

બારો (ના) મોટી બારી.
કનેથી (અ) પાસેથી.
ધણી (ના) માલીક, શેઠ.
દાંડા (ના) સાકડા.
ટોપરાં (ના) કોપરાં.
વિઆધ (કિ) જણ્યું.

પાઠ ૨૭ મો.

કમાડ (ના) બારણા.
ભીંતરડી (ના) ભીંત.
ઉઘાડશો=ખુલા કરશો.
છાયાં (કિ) ઢાંક્યા.
કેરાં (અ) નાં, તણાં.
રખડવા (કૃ) રઝળવા.
બારણાં (ના) કમાડ.
આટું (વિ) ઉધું, વાંકું.
વાશીને (કૃ) દધને.
વલે (ના) હાલ, હવાલ.
ચરવા (કૃ) ચારોખાવા.
આમ (અ) આવીરીતે.
ઉઘાડો (કિ) ખુલા.
કરો.

પાઠ ૨૮ મો.

અમથી=ખોટી, જુડી.
બહાર (અ) બારણે,
(ધરથી વેગળું).
આડું=ઉધી સમજનું.
આવડતું (કૃ) જણતું.
રઝળવા (કૃ) રખડવા.
સુખી (વિ) સુખીઆરું.

જોડેલી (વિ) બનાવેલી.
ખરી (વિ) સાચી.
બનેલી (કિ) થયેલી.
સમજ (ના) અક્કલ.
દુઃખ=વીપત, આપદા.
પાઠ ૨૯ મો.

રોતો (વિ) રડતો.
સવારમાં (ના) વાહા-
ણમાં.
નહોર (ના) નખોરીઆં.
પહોળું (વિ) ઊઘાડું.
ચોપડ્યાં (કિ) લગાડ્યાં.
તાણતો (કૃ) ખેચતો.
બેંકડો (ના) મોટે સાદે
રડવું તે.

લાહે (ના) આગ, અગન.
સરખી (વિ) ખરાખર.
બળવા=અગન ઉઠવા.
મટી (કિ) જતી રહી.
મૂકી (કિ) મેલી, છોડી.
પાઠ ૩૦ મો.

તાંબું ૨ (ના) ધાતુનાં
પીતળ ૧ નામ.
તાંબાકુંડીઓ (ના) પાણી
ભરી રાખવાનું એ
કડાનું વાસણ.
ઘોળારાપર (ના) સફેતી
ઉપર.
અચડાય (કિ) અફળાય.

માંજેલાં (કૃ) અજવાબ.
લાં, ચોખ્ખાં કરેલાં
સાચવવાં (કિ) સંભા-
ળતાં.

ગરમાં (ના) રાંધેલું ઢાં-
કી મુકવાને મોટા
વાડકા જેવા વાસણ.
ગોભાય (કૃ) ખાડોપડે
ચળકતાં (કૃ) ઝળકતાં
લાલ (વિ) રાતાં.
કથરોટ (ના) થાળીજેવું
છ.છરૂં પણ તેથી
મોટું કારણવાળું
વાસણ.

લોટા (ના) કળશીઆ
જણાયછે=દેખાયછે.
તપેલાં (ના) પાતેલાં.
લોટીઓ=કસલીઓ.
કાંસું (ના) એક જાતની
ખરડ ધાતુ.

ભોંય (ના) જમીન.
કદાચ (અ) કોઈ વખત.
ફૂરી (કૃ) ભાંગી.

પાઠ ૩૧ મો.

નાનીશી (વિ) નાનીસ-
રખી.
પોતડી (ના) ઘોતડી.
પિછોડી (ના) ખાંધે
નાંખવાનું લૂગડું.

હીરકોરી (વિ) રેશ-
મની કોરની.

હલકી (વિ) થોડી કી-
મતની, થોડા વ-
જનની.

જનમદાની (ના) એક
જનતનું ઝીણું ખુટી-
દાર લૂગડું.

ફાટેલી (વિ) ચીરાયલી.
અંગરખી (ના) નાની
ડગલી.

દોકરો (ના) છોકરો.
ગરીબ (વિ) પૈસાવગરનો.
ધોતી (ના) ધોતડી.

ખભે (ના) ખાંધ ઉપર.
નામાં (ના) નામ.

શીખીશ (ક્રિ) ભણીશ.
માટે (અ) કાળે વાસ્તે.

પાઠ ૩૨ મો.
વાગોળવું (ક્રિ) ખાધું

હોય તે પાછું મોંમાં
લાવી આવવું.

માખણ (ના) છાશ ઉપ-
રની તરી.

ખરીઓ (ના) પગનાં
તળીઆનો કઠણ
ભાગ.

હલાવે (ક્રિ) હીલવે.
ફાટ (ના) ચીરો.

ભાવે (ક્રિ) સ્વાદ લાગે.
ખભે (વિ) ખે.

ચરેછે (ક્રિ) ધાસ ખાયછે.
આવવું (ક્રિ) દાંતેવતી
ભચરડવું.

ધી (ના) માખણને તા-
વીને બનાવેલું તે.

શી શી (વિ) કઈ કઈ?
મથાળે (ના) ઉપર, ઉપ-

લા ભાગ પર.
ચિત્ર (ના) છખી.

પાઠ ૩૩ મો.

ગુણ (ના) ફાયદો, ખુખી.
આધાર (ના) આશરો.

અગણિત (વિ) ગણાય
નહીં તેટલા, (ધ-
ણુજ.

પશુ (ના) ચોપગાં
જનવર.

ખાંતે (ના) ખુશીથી.
જન (વિ) માણસ.

જન્મતી (વિ) અવતરતી.
પંખી (ના) પાંખવાળા

પશુ. [ભાયડો.
નર (ના) માટીડો,

સુખદાતા (વિ) સુખ
આપનાર.

નાર (ના) ખાયડી, બધરી.
દેછે (ક્રિ) આપેછે.

ધણું કરી (અ) સોવસા,
મુખ્ય કરીને.

(કવિતાની સમજૂતી). (૪).

ગાયમાં ખુખી ધણી છે, ને તે બધાને સુખ આપનારી કેહેવાય. વળી
તે દહીં દૂધ સૌ આપેછે, ને તે બધા માણસો ખૂશીથી ખાય છે. (૧).

પશુ, પક્ષી, ભાયડા, ને ખાયડી બધાને જન્મ થતી વખત જુઓ
તો ; તો ધણું કરીને ધી ને દૂધ એજ જીવને આધાર આપે છે. (૨).

પાઠ ૩૪ મો. દૂધપાક (ના) દૂધમાં ચોખા ખાંડ નાંખી રાં-

ધીને કરેલો પાક.
ચાસણી (ના) ઊનું કરી
ચીકાસ લાવવી તે.
બૂઝું (ના) ઘોઝેલી ખાંડ.
ઠારે=ઠંડકથી કઠણ કરે.
વલોવે (કિ) બેહાથે ઘોળે
માવો(ના)દૂધને આળીને
લોચા જેવું કરેલું તે.
ખડખાં=ઠંબલા, ગઠા.
તાવીને (કિ) ઉનું કરીને.
પેંડા (ના) માવામાં
ખાંડ નાંખી ગોળી
વાળેલી તે.
જમીજમય (કિ) અંધાર્ધ
જમ્ય.
લોચો(ના)લોહો, લપકો.
રાંધીને (ક) આશીને.
મેળાને (ક) મેળવીને.
ખટાશ(વિ)ખાટી ચીજ.
પાઠ ૩૫ મો.
જૂઠો(વિ)લખાડ માણસ.
લેખણ (ના) કલમ.
સંતાડીને (ક) છુપાવીને.
છાનામાના (વિ) કોઇ
નહીં જાણે તેમ.

પડેલી (ક) પડી ગયેલી.
માન્યું (કિ) કબૂલ કર્યું.
ટેવ (ના) આદત, ખો.
વેળા (ના) વખત.
પાછ (ના) પછ.
દીડી (કિ) જોઇ.
ખોટી (વિ) ખરાબ,
નકારી.
પાઠ ૩૬ મો.
પાવલી (ના) ચાર આ-
નાનો સરકારી છા-
પનો રૂપાનો શિક્ષક.
માનવું (કિ) કબૂલ કર-
વું.
ચોરી (ના) છાના માના
લીધી, કંઈ ચીજ
છુપી રીતે લેવી તે.
કાગળ (ના) તાવ.
લટકાવી=ટીંગાવી.
કોટ (ના) ડોક, ગળું.
ફજેતી (ના) ગેરઆખર.
છાનું છાનું=ચુપ ચુપ.
કોઈ નહીં જાણે તેમ.
પકડાર્ધ (કિ) ઝલાઈ.
ચોડીને (ક) ચોટાડીને.

પાઠ ૩૭ મો.
દીકરાની (ના) છોકરાની.
વાળુ=રાતનું ભોજન.
વઢવું (કિ) લડવું.
પહેલાં (અ) અગાઉ.
શરમાયો=લજવાયો.
સોંપ્યો (કિ) હવાલે કર્યો,
તપાસી આપ્યો.
હવાલ (ના) હાલ.
તેડાવીને(કિ) ખોલાવીને.
વાત(ના)હકીકત, ખીના.
પાઠ ૩૮ મો.
જૂઠું (ના) જૂઠી વાત.
સાચ (ના) સાચી વાત.
કદી (અ) કોઈ વખત.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
પાપી (વિ) દુષ્ટ, નકારો.
સ્નેહ (ના) હેત, પ્રીત.
દેહ (ના) શરીર, કાયા.
રાચે (કિ) ખુશી થાય.
શોભે=સારી દેખાય.
જગપતિ (ના) જગતનો
અનાવનાર, ઇશ્વર.
પૂરો (વિ) ખરાબર.
સુખ (ના) ચેન, મજા

(કવિતાની સમજૂતી). (૫).

જે માણસ જુદું બોલે છે, તે ખરાબર પાપી છે. તે માટે ન્હાના
છોકરાઓ એવું ક્રમ તમે કરેા નહીં.

સાચું બોલવામાં ધણું સુખ છે. સાચાથી અધાનું હેત વાહાલ વધે છે. તેમ સાચાથી જગતનો અનાવનાર જે ઈશ્વર તે પણ ખુશી થાય છે, ને તેથી આપણું શરીર પણ સાફ દેખાય છે. (૨).

પાઠ ૩૯ મો.

મેવો (ના) દરાખ ચા-
રોળી પરતા અ-
દામ તેમજ જાંબુ
કેરી જમણ વગેરે
ફળ.

ગાંધીની (ના) નેસ્તીની.
અદામ (ના) એક જાતનો
ઠળીઆવાળો મેવો.

દુકાન (ના) અખરમાં માલ
વેચવાનું ઠેકાણું.

ઓળખીતો (ના) પી-
છાનવાળો, જાણીતો
દરાખ (ના) લીલો મેવો.

કાણુ (ના) મેવાનું નામ.
વાટી (ના) કોપરાના
ગોટાનું, અડધીજી.

મગફળી (ના) મગની
શીંગ (વિલાતી શીંગ)
ખજૂર (ના) ખજૂરીનું
ફળ.

મામા (ના) માના બાઈ.
ચારોળી (ના) મેવાનું નામ
ખતાવી (ક્રિ) દેખાડી.
માણીઆ (ના) માણા.

પારેક (ના) સુકાયેલું
ખજૂર.

પાઠ ૪૦ મો.

વાર (ના) ચાઠવાડીઆ-
નો દિવસ, વખત.

ચંદ્રમા (ના) ચાંદ, ચાંદો.
ધણા ખરા=ધણા એક.

સરસ્વતી (ના) ભણતર,
સારદા, વિદ્યા.

દિવસ (ના) દહાડા.
વિદ્યા (ના) ભણતર.

રવિવાર=સુરજનો વાર.
સોમવાર (ના) ચંદ્રમા-
નો વાર.

ફૂટે (અ) પછી, પૂઠે.
ગુરવાર (ના) ભેરપતવાર

મૂકેછે (ક્રિ) બેસાડે છે.
સરખા (વિ) ખરાખર.

ચાલ (ના) રીત, ધારો.
પાઠ ૪૧ મો.

જખરી (વિ) જોરાવર
વહાણામાં=સવારમાં.

માંસ (ના) ગોસ.
ચચ્યાર (વિ) ચાર

ચાર.
કીડા (ના) લાંબાજીવડા.

કૂદતા (કૃ) ઠેકડા મારતા.

ડાલતો (કૃ) ધૂણતો,
લેહેકાતો.

જનાવર (ના) જનવર.
સાંજ (ના) દીવા બતી-

નો વખત, સંધ્યા-
કાળ.

લાંઠ (વિ) લુચ્ચો.
માળો=પક્ષીનું રેહેકાણું

અનાજ (ના) દાણો.
મુઝેલાં=મરી ગયલાં.

ફાંડી (કૃ) ફેલી, ભાંગી.
નસાડે (ક્રિ) હાંકી મૂકે.

પાઠ ૪૨ મો.
બાળો (ક્રિ) જુઓ.

કાગ (ના) કાગડો.
પાંખાળો=પાંખવાળો.

રાગ (ના) ગાવાનો સોર.
રૂપાળો (વિ) સારો,

શાભિતો.
ચોપે=ઉતાવળા થઇને.

ચાહે (ક્રિ) ઇચ્છે, માંગે.
હણવા (કૃ) મારવા.

જલદી (અ) તુરત, ઝટ.

મતુર (વિ) ડાહ્યો. | કાય (વિ) કાઠ. | ચેતી (કૃ) જાણી, સમજ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૬).

સાંજે જમ સુવા સાડ માલો બાંધવા બેઠો, એવા એક કાગડાને જોયો; તે બે પાંખવાળો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો નહિ હતો. (૧).

કાઈ માણસ હાથમાં કાંકરો લઈને તેને સુપકીથી તાકીને મારવાનું કરે તો તે ચાંચળ જાત મનમાં જાણીને તુરત ઊડી જાય છે. (૨).

પાઠ ૪૩ મો.	પાઠ ૪૪ મો.	રહેવાતું.
સગાં (ના) સગાંવાહલાં.	જમાઈ=છોકરીનો વર.	દીકરી (ના) છોકરી.
પીતરાઈ (ના) કાકાના વંશના, કુટુંબી.	સંપસંપીને (કૃ) હળી-મળીને.	વરવહુ=ધણીધણીઆણી
સાળીઓ=વહુની બેહેનો.	સાવકાં (વિ) બાપ એક ને મા જુદી ત, આરમાઈ.	પાઠ ૪૫ મો.
મોળાઈ (વિ) મોસાળ તરફના.	વેવાઈ (ના) છોકરી કે છોકરાનો સસરો.	કાપડ (ના) કપડાં, લૂગડાં.
બનેવી (ના) બેહેનનો વર.	આરમાઈ (વિ) સાવકો.	ચોટું (ના) મોટું બ-જાર.
ભત્રીજો (ના) ભાઈનો છોકરો.	વેવાણુ (ના) છોકરા કે છોકરીની સાસુ.	કડાવ્યું (કિ) ચીરાવ્યું.
માસો (ના) માશીનો વર.	સગાં (વિ) એક મા તથા એકજ બાપ-ના પેટના.	ખાદી (ના) એક જાતનું જાડું કપડું.
બાણજ (ના) બેહેનનો છોકરો.	દૂધભાઈ (ના) આંગળી-આત, કાઠાઈ.	દોશીવાણીઆ (ના) કા-પડીઆ, લૂગડાં વે-ચનાર.
કુઓ (ના) કોઈનો વર.	બનતું (કૃ) હળી મળીને	વાણોતર (ના) ગુમાસ્તો.
વર (ના) ધણી, ભરથાર.		આસ્તો (ના) એક જા-તનું કપડું.
વહુ (ના) બાવડી.		સેહું (ના) કસબના છે-ડાવાળું લૂગડું.
સાળો (ના) વહુનો ભાઈ.		

હાટ (ના) બજાર, દુકાન.
બજાર (ના) ખીણવ-
વાનું સાઈં ઊંચુ પા-
થરાણું

કાળે (અ) વારતે.

પાઠ ૪૬ મો.

મહિના (ના) ૩૦ દહા-
ડાની મુદત.

દીવાળી (ના) વર્ષનો છે-
લ્લો દહાડો. (આસો-
વદ અમાસનો દિ-
વસ)

રામનવમી (ના) રામ-
જીનો જન્મ દિવસ,
ચૈત્ર સુદ નોમનો દહાડો. [મોસમ.

શિયાળો (ના) ટાઢની
ઉતરાણ=મકરશંક્રાંતિ.

અખાત્રીજ (ના) તેહેવા-
રનો દિવસ, વૈશાખ
સુદ ત્રીજનો દહાડો.

ગિનાળો (ના) તાપની
મોસમ. [રતુનું નામ,
વસંત (ના) રાગનું નામ,
વરસ (ના) સાલ, (આર
મહિના).

ટાઢ (ના) ઠંડ, હીમ.

પર્વ (ના) તેહેવાર.

દેવદીવાળી (ના) ઠાકોર-

જીની દીવાળી. (કા-
રતેક સુદ ૧૧ નો
દિવસ)

ત્યાર કેડે (અ) ત્યારપ-
વસંતપંચમી (ના) વ-
સંત રતુ એસવાનો
દિવસ (માહ સુદ
પાચેમ).

પાઠ ૪૭ મો.

એમાસું (ના) વરસાદની
મોસમ. (જેઠ, આ-
ષાઠ, શ્રાવણ ને ભા-
દરવો એટલા ચાર
મહિના.)

પજીસણ (ના) શ્રાવણનો-
કોનો તેહેવાર, (શ્રા-
વણવદ ૧૧ થી ભા-
દરવા સુદ ૪ સુધી.)

ગોકળ આઠમ (ના) શ્રી-
કૃષ્ણનો જન્મદિવસ
(શ્રાવણ વદ ૮).

શ્રાવણ (ના) હિંદુના વર-
સનો ૧૦મો મહિનો.
પખવાડીઊં (ના) પંદર-
વાડીઊં (પંદર દહા-
ડાની મુદત.)

ગણપતિચોથ (ના) ગ-
ણપતિનો જન્મદિ-
વસ, દગડા ચોથ

(ભાદરવા સુદ ૪).
વરસાદ (ના) મેષ, મેહ.
શરાધીઆં (ના) મુએ-
લાંની ક્રિયા કરવાના
તેહેવારો (ભાદરવા
વદ અમાસ સુધીના
૧૬ દહાડા.)

તિથિ (ના) રોજ, મીતી.
ઉતરતાં (ક) પુરા થતાં.
દશરા=વિજય દશમી,
(આસો સુદ દસેમ.
દીવાસો (ના) મોટો તે-
હેવાર તે સો પરખ-
નો માસો એ દિવ-
સથી બધા તેહેવારો
શરૂ થાયછે, (આ-
ષાઠ વદ અમાસનો
દિવસ.)

મેળા (ના) તમાશા.

પાઠ ૪૮ મો.

વાળાં (ના) રાગ કાઢ-
વાના યંત્રો.

વરઘોડો (ના) વર પરણવા
જતી વખતનો વાળાં
ઢોલ સાથેનો રસા-
લો.

દેવળ (ના) દેરું, મંદીર.

નાદ (ના) અવાજ.

સરણાઈ (ના) પીપી.

તત્ત્વડાં (ના) રણુશી- ગડાં.	પાનસોપારી (ના) તં- બોળ ને ફેફાળ.	ધસવા (કિ) ચોળવા.
ઝાંઝ (ના) તાસાં, કિર- તાલ.	કંસાર (ના) મોટી લાં- પસી.	જૂઓ (ના) માથામાં કીડીના જેવા ઝીણા જીવડાં પડેછે તે.
નગારાં (ના) ઢોલ.	અડાડયો=અડકાડયો.	મસળવું (કિ) ચોળવું.
ઝમકારો (ના) રણુકો.	કઢી (ના) ઘાસને ઉકા- ળીને માહે મીઠું	ગંદાં (વિ) ગોળ.
ભૂંગળ (ના) લાંબું વાળું.	મરચું ને અળખ નાંખેલી તે.	સાળ (વિ) સારાં, સુખી.
કુંડાળું (ના) ચકરડું.	જમવાનું (ના) જમણ, ભોજન.	ચોખ્ખાં (વિ) સાફ.
ઘડીઆળ (ના) વખત જાણવાનો સાંચો.	મળ (ના) લેહેજત.	પાઠ પર મો.
પખાજ (ના) મરદંગ.	તેડયો (કૃ) બોલાવ્યો.	ઉપણે (કિ) વા દેઈ ક- સ્તર કાઢે, ઝાડકે.
વાહવા (અ) ઓહો !	મંડયો (કિ) મચ્યો.	તાપ (ના) ગરમી.
ઢોલ (ના) મોટું ન- ગારું.	પાઠ પઠ મો.	લૂઓ (ના) લોહો, લ- ચકો.
શાદ (ના) અવાજ.	ચોખ્ખાઈ (ના) સુધ ડાઈ.	પાકવું (કિ) નીપજવું.
પાઠ ઠદ મો.	ઉતારવી=સોરી કાઢવી.	ઉથલાવીને (કૃ) ફેરવીને.
જન્મગાંઠ (ના) વરસ ગાંઠ, જન્મદિવસ.	સાખુ (ના) મેલ કાઢ- નારી ચીજ.	કલેદું=ડીકરાની તાવી.
વરસગાંઠ (ના) શાલ- ગીરી, જન્મતિથી, જન્મદિવસ.	દાતણુ=આવળ કે બાવ- ળની સોટીનો કકડો.	લોઢી (ના) લોઢાની તાવી.
રાધતાં (ના) દહીંમાં ફેળાં દુધી ચીલડાં	શરીર (ના) દીલ, અંગ.	ખેડવું (કિ) જમીન પો- ચી પાડવી.
વગેરે સમારિને નાખી લચકા જેવું	ગૂમડાં (ના) મોઢાંફાલા.	શેકવું (કિ) ખરું કરવું.
કરી મેળવેલું તે.	ઊલ (ના) મોઢામાનું વાસ મારતું વાસીયુંક.	વાવેછે (કિ) રોપેછે.
ખીડાં (ના) પાનતી ખીડી.	શીકર (ના) ચિતા.	ઊગી (કૃ) ફૂટી.
	કોહ (ના) સજો, ફેલા.	કાચું (વિ) રાખ્યાવગરનું.
	ગંધાય (કિ) વાસ મારે.	લોટ (ના) આટો.
		ખડેછે (કિ) ટીપેછે.
		મેર (ના) બાળુ તરફ.
		લાલ (ના) રંગીલા, રંગલા.

(કવિતાની સમજૂતી). (૭).

દૂધ ને રોટલો (દૂધમાં ચોળીને) ને દહીં ને ભાત દહીંમાં ભાત નાંખીને, વળી લાડવા ને વાલ મારા લાલ ખાઈ જાયો.

પાઠ પર મો.

ભલા (વિ) સારા.
ઢીમાણું (ના) ઢીમું, ઢેકો.
ઢીંચકા (ના) ઝોલા.
ગભરાવું (કિ) અકળાવું.
કોણી (ના) હાથનું ઢીંચણ.
વારો (ના) વખત.
બઝાડીને=વળગાડીને.
ખસેડયા=આધા કર્યા.
ધરાવું (કિ) પેટ ભરીને
ખાવું, તરપત થવું.
આધો (વિ) દુર, વેગળે
સામું (અ) તરફ.
દયા (ના) મેહર, રહેમ.
ઢીંચકા (ના) ઢીંચકા
ખાતા.
વેગળા (વિ) આધા, દુર.

પેટ ભરીને=ધરાઈને.

પાઠ પઝ મો.

કાતરી (કિ) કરડી.
લોક (ના) માણસો.
સંતાઈ (કૃ) છુપાઈ,
ભરાઈ.
ચંચળ (વિ) હોંશીઆર.
તરત (અ) જલદી, ઝટ.
સર્વે (વ) સઘળા, બધા.
ફૂંકતો (કૃ) ફૂંક મારતો.
ખૂણે ખોચરે=દરમાં.
ભોંય=જમીન, ધરતી.
દોડામાં (કૃ) જોવામાં.
જખરા (વિ) જોરાવર.
ઝાલવા (કૃ) પકડવા.
કથું (વિ) કાંઈપણ,
જરા.

પાઠ પઝ મો.

રંજડ (ના) તોફાન.
દીવટ (ના) જોત, અતી.
ઘાડ (ના) લૂટારાની ટોળી.
કપડાં (ના) લૂગડાં.
ખાસાં (વિ) મળનાં.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
મીની (ના) બિલાડી,
મંજરી.
પાર (ના) છેડો.
વધ્યા (કિ) વધી ગયા.
પકડયા (કિ) ઝાલ્યા.
માંડે (કિ) મચાવે.
ગડબડ (ના) ગડબડાટ
કરતી.
કરડી (ના) કાતરી.
મહા (વિ) મોટું, ધણું.

(કવિતાની સમજૂતી). (૮).

ઉંદરો હારખંધ વધી ગયા, તેમાં કેટલાક ઝાલ્યા પણ પાર આવ્યો નહીં; જેમ લૂટારાની ટોળી કેમ આવે તેમ તેઓ રાતે તોફાન મચાવી રહે છે. (૧).

તેઓ મળનાં કીમતી લૂગડાં કરડી ખાય છે, ને દીવાની દીવેટ લઈ જાય છે; એને પકડવાનો એક ઉપાય નથી, પણ જો બિલાડી મળે તો મોટું મુખ યાય (તે જાંદરને પકડી લે). (૨).

પાઠ ૫૫ મો.

પાંદડાં (ના) પાતરાં.

સાંભરેછે (કિ) યાદ આ-
વેછે.

આપડી (વિ) ખીચારી.

ઝાઢવું (કિ) શરીર પર
ઢાંકવું.

વાળ=ખાલ, નીમાળા.

ભૂલી (કિ) વીસરી.

ભૂલશો (કિ) વીશરશો.

દીલ (ના) શરીર, અંગ.

પાઠ ૫૬ મો.

આંચળ (ના) થાન, ધાઈ.

ધાવણા (વિ) નાના, દૂધ
પીતા.

જેર (ના) બળ, શક્તિ.

કરડવા (કૃ) બચકુંભરવા

વગર (અ) વિના, શી-
વાય.

આખલા (ના) ગોધા.

એટલા માટેજ (અ) એને
વાસ્તેજ.

કયાં (કિ) બનાવ્યાં.

પાઠ ૫૭ મો.

ઝાડપાલો (ના) ઝાઢ-

ના ઝીણું પાતરાં

તથા છોડ વગેરે.

કૂવો (ના) ઉડો ખોદી

કાઢેલો વેહેતો ઝરો.

નદીઓ (ના) મીઠા

પાણીનો ધોધ પર્વત-

માંથી નીકળેલો તે.

વાવ (ના) પગથીઆ-

વાળો પોલોળો ઉત-

રવાનો કુવો.

મોળું (વિ) મોળાસપડતું.

મીઠું (ના) નીમક

(મીઠાસ વાળું.)

ખાંડ (વિ) મીઠાના

સ્વાદ જેવું.

જીવેછે (કિ) ટટાર રહેછે.

ભરેલાં (કૃ) ભરપૂર.

જેમએ તેટલું=કામજોગ,

ખપ જેટલું.

પાઠ ૫૮ મો.

લખોટી (ના) લાખની

ગોળી, મંજી.

ઠરે (કિ) સાખીત થાય.

છાનોમાનો (વિ) ગુપચુપ.

ગમે (કિ) સાંડે લાગે.

ચોરવું (કૃ) કંઈ ચીજ

છાનામાના લેવી તે.

ભૂલી ગયો (કિ) વિ-

સરી ગયો.

પાઠ ૫૯ મો.

મહીપતિ (ના) રાજા.

પસ્તાય (કિ) દલગીર

થાય.

પાછળથી=પછવાડેથી.

ચાહન (વિ) ખુલી, જાહેર.

ઝલાય (કિ) પકડાય.

નર (ના) માણસ.

સમજી (કૃ) જાણી.

ખાંધી મારે (કિ) ફટકા-

નો માર મારે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૯).

ચોરીમાં સુખ સમજીને જે માણસ કોઈને ત્યાં ચોરી કરીને આવે;
પછી ચોરીથી થતું દુઃખ જ્યારે જુએ છે ત્યારે મનમાં ધણો અફસોસ
કરવા માંડેછે.

જ્યારે ચોર ઝલાયછે, ત્યારે ચોરી ઉઘાડી થાયછે, પછી રાજા કે હાકેમ

તેને ખાંધીને ફટકાનો માર મારે છે, ત્યારે તેની છેક બેહુરમત થાય છે
(આખર જતી રહે છે). (૨).

પાઠ ૬૦ મો.

આંગણું (ના) આરણું,
આરણાની આગળની
જગો તે.

અજવાણું (ના) ઉ-
જશ.

પરસાળ (ના) પેહલા
ખંડની ભોંય તળી-
આની જમીન.

પછીત (ના) પછવાડેની
ભીંત.

ચોક (ના) ખાળ.

ઝોટલો (ના) ધરના
આંગણા આગળ
ઉંચી બેસવાની જ-
ગો કરેલી તે, મોટી
ઝોટલી.

છીંડી (ના) ખડકી,
કરા (ના) દીવાલ,
ભીંત.

મેડો (ના) માળ.

અગાશી (ના) ધાણું.

ઝોરડો=મોટી કોટડી.

સાંભળો (ક્રિ) ધ્યાનમાં

ગ્રહાડી (વિ) ખુલી.લો.

કરેલી (ક્ર) બનાવેલી.

પાઠ ૬૧ મો.

રસોડું (ના) રાંધણી.

અંધાઈ=ઉજાસ નહિતે.

ખારી (ના) માલ ઉપ-

રના ભડાનાં આરણા.

ગોખલા=નાના હાટડા.

ભંડારીઆં (ના) હાટડાં.

રસોઈ (ના) રાંધવાનું.

ધૂમાડીઉં (ના) ધુમાડો

જવાનો રસ્તો કાઢે-

લો તે, ચીમની.

તાકાં (ના) મોટા ગોખલાં.

પાણીઆઈ (ના) પા-

ણીનાં બેડા મૂકવા-

ની ઝોટલી.

ધૂમાડો (ના) ધૂણી.

ચોકડી (ના) મોટો ખાળ.

તાણું (ના) પેટી અંધ

કરવાનું હથિયાર.

ટાંકાં (ના) વરસાદનું

પાણી ભરી મુકવાના

છો અંધના ઉંડા કૂવા.

ગોટાય (ક્રિ) ઘેરાય.

છો (ના) મરડીઆ કાંકરા-

ને ભરીમાં પકવેલા તે.

દાદર (ના) લાકડાના પા-

ટીઆની સીડી.

ઝોટલી=નાનો ઝોટલો.

જળી (ના) સળીઆ જ-

ડેલી નાની ખારી.

ઝીલવું (ક્રિ) પડતુ સાહવું.

નીસરણી (ના) વાંસકે

વળીનો દાદર.

ગામડું (ના) નાનું ગામ.

પાઠ ૬૨ મો.

કૂકડી (ના) મરઘી.

ખરખડ=અક્ષણાએ.

વહાણું (ના) સહવાર.

છેડવું (ક્રિ) અડકવું.

દીપે (ક્રિ) સારો દેખાય.

માંજર (ના) માથા પરની

લટકતી ચામડી.

ભાત ભાતના (ના) જ-

ત જતના.

પીછાં (ના) પીછ.

સેવે (ક્રિ) સાચવે.

ગિકરડા (ના) ખાતર

વાળી જગો.

ખીકણુ=તરમ, પોચો.

ધંધો (ના) રોજગાર.

ખોતરવાની (ક્ર) ખણુ-

વાની, ખોદવાની.

ધસવું (કિ) આગળ હો-
ડી આવવું.

વળગવું (કિ) આઝવું.
જાળવેછે=સાચવેછે.

કાયર (અ) હેરાન.

ફૂકડો (ના) મરઘો.

રૂપાળો (વિ) શોભિતો.

કૂકડૂકૂક (ના) મરઘાનું

ખોલવું, વાસવું.

વળગેછે (કિ) આઝેછે.

પાઠ ૬૩ મો.

સાપ (ના) ઝેરી જનવર.

મણુતો (કિ) પત કરતો.

વેર=દુશ્મનાઈ, ખાર.

જીવ (ના) પ્રાણ.

ચગદી (કિ) કચડી.

લગારેક (વિ) જરા.

નાગ=ફેણુવાળો સાપ.

નખળા (વિ) કમળેર.

છેલ્લીવારે (અ) આખરે.

ચટકા (ના) ડંખ.

છોલાયું (કિ) ચોરાયું.

પ્રાણ (ના) જીવ.

ફેણુ (ના) સાપ તથા નગા

માથું પોહાળું કરેછે તે.

દર (ના) ખાકુ, કાણું.

પછાડી (કિ) ઝીકી,

અફાળી.

બેગી (વિ) એકઠી.

ઝાઝા (વિ) ધણા, બહુ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૦).

નખળા પણ ધણા લોકની સાથે કોઈ પણ દહાડો અદાવત રાખવી નહિ કેમકે મોટા કાળા નાગનો, કાડીઓ બધી એકઠી થઈને આવી રીતે જીવ લેછે (જુઓ કાડીઓ નખળી પણ ધણી, અને સાપ જખરો પણ એક).

પાઠ ૬૪ મો.

છોડવા (ના) નાનાછોડ.

મૂળીઆં (ના) મૂળ, જડ.

વાટ (ના) રસ્તો, રાહ.

થડ (ના) ઝાડનો વચ્ચે

જોળ ભાગ.

જીવે (કિ) ટટાર રહે.

ઓગળે (ના) પીગળે.

ડાળાં (ના) ઝાડની

મોટી શાખા.

વેહ (ના) કાણું, છીદ્ર.

ફૂલ (ના) પુષ્પ.

વાદળ (ના) આકાશ.

કસ (ના) રસ, તત્વ.

ફળ (ના) લીલો મેવો.

ચરી (કૃ) વણી.

પથરાય (કિ) ફેલાય.

વેલા (ના) જમીનપર

પથરાતા છોડ.

આંખો (ના) કેરીનું ઝાડ.

છોડ (ના) છોડવો.

કોહળું (ના) તરકારીનું

નામ, શાકનું નામ.

પાઠ ૬૫ મો.

લીલાં (વિ) ખુબસુરતાં.

કચરો (ના) મેલ.

કરમાઈને (કિ) ચીમળાઈ-

સૂકાવું=કરમાઈજવું નિ.

સીંચીએ (કિ) રેડીએ.

ટટાર (વિ) સીધા. [રેડવું.

છાંટવું (કિ) છ કોરવું,

તાળ (વિ) લીલા.

વરસતો (કિ) પડતો.

મસ (વિ) ધણી, બહુ.

લૂલા (વિ) મુરદાલ.

પાઠ ૬૬ મો.

રીસાળ (વિ) તામશી.

રીસાયો (કિ) ચુસ્તપયો.

ચેન (ના) સુખ, મૂળ.

પીરસેલી (વિ) ખાવાનું
મુકી તૈયાર કરેલી.

મુદ્દલ (વિ) જરાએ.
મેળા (ના) તમાસો.
વેદના (ના) દુઃખ, પીડા.
ભાંડુ (ના) ભાઈ ખેહેન-
ના છોકરાં હોયાં.

માલ (ના) જીવ, વીસાત.
પૂણે (કિ) લાગે, શાસે.
વીંછી (ના) ઝેરી જીવડો.
ટેવ (ના) આદત.
ખોટું (વિ) માટું, ખરાબ
પાઠ ૬૭ મો.

તણખણાં (ના) તંખણાં.
ઘંડાં (ના) ખેદાં.
૩ (ના) કપાસમાંથી
કપાસીઆ કાઢી ના-
ખી ને રહેલું તે.

વસ્તુ (ના) ચીજ.
આખું (વિ) બધું, સઘળું.
ચીંચીં=ચીચીઆરી.
રજળીને (કું) રખડીને.
ધીમેધીમે (અ) હળવે-
હળવે, આસ્તે.

પાઠ ૬૮ મો.
પાસો=ઝીણાં પાતરાં.
સરજ (ના) સૂર્ય.
ઝાંઝાં (ના) ઘણા તે-
જથી આખે ન સુઝે-

તે, અંધારાં.
ગરમી (ના) તાપ.
તેજ (ના) પ્રકાશ, નુર.
નીપજવું (ના) પાકવું.
ધાન્ય (ના) અનાજ.
સર્વે (વિ) બધી.

પાઠ ૬૯ મો.
ખગાડ (ના) નુકસાન.
ગભરાઈ (કું) અકળાઈ.
ધાન્ને=મદદે આવળે.
છેતરવું (કિ) ઠગવું.
રીમમા (ના) ખેતરમાં,
ગામની હદમાં.

આસપાસ (અ) આજુ
બાજુ, ચોતરફ.
ખેતરવાળા (વિ) ખેત-
રના માલીકો.
ખુટૂત (ના) ખેતીકરનાર.
ચારતો (કું) ચરાવતો.
અમથી (વિ) ખોટી.
હસવા (કિ) મગ્નકરવા.
શરમાઈ (કું) લજવાધ.
ખરેખરો (વિ) સાચો.
સાચી (વિ) ખરી.
જૂઠું=ખોટું.
છેતર્યો=ઠગ્યા.

પાઠ ૭૦ મો.
ધૂરકવું (કિ) ગુસ્સાથી
જોવું.

લોહીલોહાણ=લોહીઆ-
ળ, લોહી નીમળતા.
પામીએ (કિ) ખમીએ.
બચકાં (ના) ડાકાં.
ભસવું=કૂતરાનું ખોલવું.
તૂટી પડવું (કિ) એક-
દમ વળગી પડવું, ધ-
સારો કરવો-
ગરીબ (વિ) અનાથ.
સોખત (ના) સંગત.
ખાપડો (વિ) ખીચારો.
બૂડાં (વિ) ખરાબ.

પાઠ ૭૧ મો.
પજવીએ (કિ) કાયર
કરીએ, દુઃખ દધએ.
હળીમળીને (કું) સંપસ-
પીને, એક દીલથી.
ઉગામીએ=ઉઠાવીએ.
દુખાય=દલગીર થાય.
માંહોમાંહે (અ) એક
ખીજ, અરસ પરસ.
રાજી થવું=ખુશી થવું.
હેત (ના) પ્યાર.
રીસાધએ (કિ) ગુસ્સે
થઈએ.
વહેંચી (કું) ભાગ પાડી.
સંપસપીને (કું) હળી
મળીને.

પાઠ ૭૨ મો.
 ઝગઝગાટ (વિ) ચળકાટ.
 પૃથ્વી (ના) દુનિઆ.
 વહાલો (વિ) પ્યારો.
 ઘોર (ના) ખીયામણું,
 અંધારું.
 ગગન (ના) આકાશ.
 ઊંચો (વિ) દુર, ઉપર.

પરમેશ્વર=મોટો ઇશ્વર.
 ચળકતી (વિ) ઝળકતી.
 છવાત (ના) રહેવાત.
 પાઠ ૭૩ મો.
 મહિમા (ના) લીલા.
 કરનાર(વિ) બનાવનાર.
 આમલી (ના) એકબીજાનું
 ઝાડ અને તેનું ફળ.

જગ (ના) જગત.
 કોઠી (ના) કોઠાનું ઝાડ.
 સરજનાર (ના) પેદા
 કરનાર.
 તારા (ના) ચાંદરણી.
 ભજવા(ક્રિ)ભક્તી કરવા.
 દેવ (ના) પરમેશ્વર.
 તાડ (ના) તાડીનું ઝાડ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૧).

લાઘવો તમે આ મોટા ઝાડ જુઓ, એમાં સાથી તાડનું ઝાડ ઊંચું છે, કોઈ આમલી કોઈ આંખો ને કોઈ કોઠીનું ઝાડ પણ હોય છે, ને જુઓ કે તે બધાનાં ફળ જુદા હોય છે. (૧)

જે આ જગતનો બનાવનાર ઇશ્વર છે તે સરજ તારાનો પેદા કરનાર છે, માટે એજ હમારો મોટો દેવ છે, તેને ભજવાની ટેવ રાખીએ.

પાઠ ૭૪ મો.
 નિશાળ (ના) વિદ્યા-
 ભણવાનું ઠેકાણું.
 રગત (વિ) રંગેલા.
 વતરણું (વિ) લાકડાની
 કલમ.
 તૈયાર (વિ) તરત કા-
 મમાં આવે એવું.
 સો (વિ) દશદશકા.
 એકડેએક (ના) એક
 ની સંખ્યા.
 રહેટ (ના) પથ્થર પાટી.

પોતીઆં (ના) ધો-
 તીઆં.
 મોઢે=મોંથી ભણીજતા
 ખડી (ના) ચીકણી-
 ધોળી માટી.
 પાટી (ના) સફેતો કે
 ધુળથી લખવાનું ના-
 નું પાટીયું.
 ધૂળ (ના) રજ.
 શીકર (ના) ચિંતા.
 મંગાવીએ (ક્રિ) અણ-
 વીએ.

જળવીને=સાચવીને.
 મંજવીને (કૃ) સાફ ક-
 રાવીને.
 પાઠ ૭૫ મો.
 ચિતારો (ના) છખી
 પાડનાર, ચીતરનારો.
 હિરાકશી (ના) એક જા-
 તનો કાજોરંબ બ-
 નાવવાનું વસાણું.
 ચડાવતો (કૃ) ચોપડતો
 ભાઇબંધ (ના) દોસ્ત-
 દાર.

શાહી (ના) રસનાઈ.
હરડાંમેડાં (ના) એક
જાતનાં ઝાડનાં ફળ.
હસેછે (ક્રિ) મજાક કરેછે.
ખટ (ના) મહારાજ.
ભૂકો (ના) ચુગદો.

પાઠ ૭૬ મો.

ધનતેરશ (ના) ધન
પુજવાની મ્હોટી તે-
રસ.
બાબૂમધ (ના) કોણીનું
ધરેણું.
છવીટીઆં (ના) પગ-
ના આંગળાંનું રૂપા-
નું ધરેણું.
સાંકળાં (ના) હાથ તથા
પગનું ધરેણું.
પોંચી (ના) હાથનાં કાં-
ડાનું ધરેણું. [ણું.
કઠોરો (ના) કેડનું ધરે-
બેરખી (ના) કોણીનું
ધરેણું.
ચોકડાં (ના) કાનની
લાલીનું ધરેણું.
બાજઠ (ના) પાટ.
વાનાં (ના) ચીજો.
અકોટી (ના) કાનનું
ધરેણું.

તુશીપાટીઆં (ના) બા-
યડીના ડોકનું ધરેણું.
ટુંખીઓ (ના) ગળચવો.
કડાં=હાથનાં ધરેણાં.
વીંટી (ના) મુદ્રિકા.
બાઈડીઓ=બાઈરીઓ.
ધોતા (કૃ) સાફકરતા.
કારે (ના) બાબૂએ.
હીરાકંઠી (ના) હીરાક-
ડીના સોનાની સાં-
કળી.
વાળી (ના) નાકનું નાનું
ધરેણું.
વાંક (ના) બાયડીના
હાથનું ધરેણું.
કઘાં=સાદાલીસા તોડા.

પાઠ ૭૭ મો.

ખીલા (ના) બેઠલાં
માથાનો લોહાનો અ-
ણીદાર ખુટો.
સોનેરી (વિ) સોનાના.
કીમત (ના) ભાવ.
ખુટા (ના) કસબના કુલ.
હળપુણી (ના) લોહા-
નો દાંતો.
કીનખાખ (ના) જર.
પાવડો (ના) માટી ઉ-
સરડવાનું લોહાનું હ-
થિયાર.

સાંકળ (ના) લોહાની
સાંકળી.
નકુચા (ના) સાંકળ ભે-
રવવાનો ખીલો.
હળ (ના) જમીન ખેડ-
વાનો લોહાનો અણી-
દાર ખુટો.
થએલી (કૃ) બનેલી.
અન્ન (ના) અનાજ.

પાઠ ૭૮ મો.

ડોકું (ના) ધડની ઉપર-
નો ભાગ ડોક.
હડપચી (ના) ડાઢીઆ-
ગળની જગો.
ખોચી (ના) ગરદન.
ગાંસડી (ના) બચકી
પોટલી.
સમણા (ના) ગાલ આ-
ગળનો ભાગ.
ખોખરો (ના) જરખો.
ધડ (ના) ડોકની નીચે-
નો ભાગ.
બાખરી (ના) ચોટલો.
પાઠ ૭૯ મો.
બગલ (ના) કાખ.
પેદું=પેટ નીચેની જગા.
તળીઉં=નીચલો ભાગ.
વાંસો (ના) પીઠ, બ-
રડો.

કેડો (ના) કમ્મરો.
ગાળો (ના) ભાગ.
એડી (ના) પગના ત-
ળીઆ ને ખડા આ-
ગળનો ભાગ.

ઢીંચણ (ના) ધુટણ.
થાપો (ના) ભાગ.
ધુટી (ના) પગની એ-
ડી આગળનો ઢેકો.
ખખા (ના) ખાંધ.
કાંડું=હાથનો પોહો-
આ.

સાથળ (ના) જાંગ.
કાખ (ના) ખગલ.

હથેલી (ના) હાથેલી.
નળો (ના) ધુટણ હેઠનો
ભાગ.

પાઠ ૮૦ મો.
સોખત (ના) સંગત.
આંખાવાડીઉં = આંખા
ઉગેલા હોય તે વાડી.
રખવાળ=સાચવનાર.
ટપેચી (કિ) ઠોક્યા,
માચી.
પહોંચ્યો (કિ) આવી
લાગ્યો.

કાંપો=કાંટાનું આરણું.
કેરી (ના) આંખાનું ફળ.

હીંડ (કિ) ચાલ, દોડ.
પાઠ ૮૧ મો.

સંગ (ના) સંગત,
પ્રેમ (ના) હેત, પ્યાર.
કામ (ના) ઠેકાણું.
ભાગ્યશાળી (વિ) નસી-
ખવાન, નસીખવાળો.
પેસે (કિ) આવે.

કરશે (કિ) થોભશે.
રડો (વિ) સારો.
ખુરો (વિ) ખરામ.
મેહેતા (ના) મેહેતાજી.
ગુરૂ.
સંગ (ના) સોખત.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૨).

જેને જેવી સંગત તેવોજ રંગ ત્યાં જેસે, જેને જેવી સંગત તેવુંજ
હેત ત્યાં વધે, જેને જેવી સંગત તેવાંજ કામ તે કરશે, અને જેને જેવી
સંગત તેવેજ ઠેકાણે જઠને તે ઉભો રહેશે; સારી સંગત હશે તો તે સારો
ખનશે; ને નહારી સંગત હશે તો નહારો ખનશે; પણ સારો મેહેતાજી
શીખવનાર હોય તો તેની સંગતથી નસીખવાળો હોય તો તે વિદ્યા બણે
(બણીને નસીખવાળો થાય.)

પાઠ ૮૨ મો.
જલેખી (ના) એક જ-
તનું ખાંડનો રસ
પાયલું પકવાન.
ખાકરા=ખડા રોટલા.

પોર (આ) ગયે વર્ષે.
બાણે (ના) જમવાના
આસન ઉપર.
પકવાન (ના) લાડુજ-
લેખી ત્હીં તરા વગેરે

મીઠાઈ.
પતાસાં (ના) ખતાસાં
હારડાં=ખાંડના ચકતા.
નાત=જમણવાર, જાત.
રમકડાં=ખાંડના રસની

ખાવાની ચીજો.
ધેખર (ના) એક જા-
તનું ખાંડનો રસ
પાયલું પકવાન.

પાઠ ૮૩ મો.

ખાતર (ના) મોટું બાકું.
ખોતરવું (ક્રિ) ખોદવું.
વણુખર (વિ) શીકાર,
વણુખરમાનો.

નજર (ના) નીધા,
ધ્યાન.

દાટવું (ક્રિ) ડહણાવવું.
ધન (ના) પૈસા, દોલત.
ધણી (ના) શેઠ, માલિક.
સમજે (ક્રિ) ચેતે.
તાણતો (ક્રિ) ખેંચતો.
ગયેલું (ક્રિ) ખોવાયલું.

પાઠ ૮૪ મો.

વઢવાડ (ના) લડાઈ.
મેળાપ (ના) મુલાકાત.
ચડમડી (ક્રિ) લઢી, વઢી.
જમણ (ના) જખાનું.
અથાણું (ના) આથાણું.
શેખી (ના) પતરાળ.
ખરીદવું=વેચાતું લેવું.
જણીઓ=ખાઈઓ.
રડવું ખડવું=કોઈ કોઈ
સામટો (વિ) એકઠો.
હાંસલું=ઝાંઘનું મટકું.

મેણું (વિ) એકઠું, સાથે.
મોઘું=ધણી કીમતનું.
સાહુકાર = પૈસાવાળો,
આખરદાર ગ્રહસ્થ.

લેખું (ના) ગણતી.
ધાટો (ના) સોર, પોકાર.
લેખવે=ગણે, પતકરે.
શેનું (સ) કઈ ચીજનું ?

પાઠ ૮૫ મો.

સમડી (ના) કાગડા
કરતાં મોટું જખરી
પાંખવાળું પક્ષી.
વાધરી (ના) પારંધી.
જળ (ના) ફાંદો.
કરગરવું (ક્રિ) કાલા-
વાલા કરવા.

મરડવું (ક્રિ) આમળવું.
અમથો (વિ) ખાલી.
ખગાડયું=નુકશાન કીધું.
લુચ્ચી (વિ) ફાંગી, ખંધી.
ડોક (ના) ગરદન, ગળું.
વિચારવું=તોલ કરવો.

પાઠ ૮૬ મો.

ખીડમાં (ના) ખેતરમાં.
મમત (ના) ખોસ, જીદ.
ફૂલાવવું (ક્રિ) મોટું ક-
રવું.
ગળું (ના) શક્તિ.
તાલેવાર (વિ) પૈસાદાર.

ખરોખર (વિ) સરખું.
ખર્ચ ખૂટણું (ના) પર-
ચુરણ ખર્ચ.
ચંપાઈને (ક્રિ) દખાઈને.
ખરોખર (ના) સર-
ખી, હરીશી.

પાઠ ૮૭ મો.

આડોશી પાડોશી (ના)
પાસેના ઘરમાં રહે-
નારા, જોડેના ઘરના.
જગવું=જગૃતરહેવું.

ગુણપાડ (ના) ઉપકાર.
પકડયો (ક્રિ) ઝાલ્યો.
ચોકી (ના) પેહેરો.
જળખું (ક્રિ) સાચવી
રાખ્યું, તપાસીરાખ્યું.
ચાકરો (ના) નોકરો.

પાઠ ૮૮ મો.

કંદોઈ (ના) મીઠાઈ જ-
હ્યાં વગેરે વેચ-
નારો.

ખડકી મૂકવું (ક્રિ) ગો-
ઠવી રાખવું.
શાકરીઆ (વિ) ખાંડનો
રસ પાયલી મીઠી ચીજ.
ચકરડી (ના) વાએકરતું
કાગળનું રમકડું.
મીઠાઈ (ના) ખરશી પેંડા
વગેરે મીઠી ચીજો.

કચરોટ (ના) કોરણ-
વાળું છાછડું વાસણ.
પાલખી=ખુલ્લો મેનો.
ચોસલાં=ચોડા કડકા.
રમકડાં=રમવાની ચીજો.
ઠઠ (ના) મેદની, ભીડ.
વોહોરો (ના) હોરો.
સામાન (ના) ચીજો.

પાઠ ૮૯ મો.

પંચરાઉ (વિ) પાંચ
જાતની, પાંચ વાનાની.

કોદરા	}	જૂદી જૂદી જાતનાં અના- જનાં નામ.
તુવેર		
નાગલી		
મકાઈ		
લાંગ		
ખંટી		
મસૂર		
રાજગરો		
બાવટો		
મઠ		

અપવાસ (ના) ભૂખ્યા
રહેવું તે, લાંધણ.
ફરાળ (ના) ફળનો આ-
હાર કરવો તે, પ્રત-
માં ખાવાની ચીજો
જાર (ના) જુવાર.
ડાંગર (ના) ખાત.

પાઠ ૯૦ મો.
ધાંચી (ના) તેલી, તેલ
દીવેલ વેચનારો.
કણુઝીઉં (ના) કણ-
ઝીનું તેલ.
ધાણી (ના) તેલ દીવે-
લી વગેરે પીલવાનો
લાકડાનો સંચો.

સરસીઉં (ના) સરસવ-
નું તેલ.

દેશી (ના) ગુમડાં.

પીલવું=દાખવું, કચડવું.

સઘળાં (વિ) બધાં.

સરસવ=સરસીઉ કાઢ-
વાના રાઈ જેવા
દાણાં.

ડોળીઉં=ડોળીનું તેલ.

એરડી (ના) દીવેલી.

ખોળ (ના) પીલતાં
કુચો રહેછે તે.

ડોળા=મહુડાંના પી.

સ્વાદ (ના) સારું.

કણુઝી (ના) એક જાત-
ના અળસીને મળી-
તા ઝીણા દાણા.

પાઠ ૯૧ મો.

હકીકત (ના) વાત,
વિસ્તાર, હેવાલ.

કાચું કોરું (વિ) તળેલું.
ખંખેરી (ફ) ઝાપટી.
સંજોરી (ના) ધુધરા,
ધારી જેવું ખાંડવાળું
ખાવાનું.

ખરખરીને (ફિ) ધણોળ.
દારખાનું (ના) આતસ-
ખાળ.

શીરો=એક જાતનું લ-
ચકા જેવું ખાવાનું.

ગેર (ના) એક જાતની
લાલ માટી.

ફૂલકરણી (ના) ફૂલકર.
જળાં (ના) કરોળી-
આના પડ.

ટેટા (ના) ફટાકા.

બચકો (ના) ગાંસડો.

ફટાકા (ના) ટેટા.

ઉધઈખુધઈ = ઘોળી
કાડી.

મઠીઆં (ના) મુઠીઆં.

પેટારો=મોટી પેટી.

છછુંદરાં (ના) ફૂલકરણી.
ફરતાંફરતાં = જુદાં
જુદાં.

ચોપડે (ફિ) લગાડે.

ભારે=ઉંચા, કીમતી.

છોડેછે (ફિ) ફાડેછે.

પાલાખાં.

૭	×	૧૧	=	૧૦૧
૧૯	×	૧૧	=	૨૦૯
૩૯	×	૧૧	=	૪૨૯
૪૮	×	૧૧	=	૫૨૮
૫૯	×	૧૧	=	૬૬૯
૬૯	×	૧૧	=	૭૫૯
૭૭	×	૧૧	=	૮૪૭
૮૯	×	૧૧	=	૯૭૯
૯૭	×	૧૧	=	૧૦૬૭
૯૯૦	×	૧૧	=	૧૦૮૯૦
૯	×	૨૧	=	૧૮૯
૧૭	×	૨૧	=	૩૫૭
૨૯	×	૨૧	=	૬૦૯
૪૫	×	૨૧	=	૯૪૫
૫૭	×	૨૧	=	૧૧૯૭
૬૭	×	૨૧	=	૧૪૧૩
૭૭	×	૨૧	=	૧૬૩૭
૮૭	×	૨૧	=	૧૮૨૭
૯૫	×	૨૧	=	૧૯૯૫
૯૦૦	×	૨૧	=	૧૮૯૦૦
૫	×	૩૧	=	૧૫૫
૧૭	×	૩૧	=	૫૨૭
૩૮	×	૩૧	=	૧૧૭૮
૪૯	×	૩૧	=	૧૫૧૯
૬૮	×	૩૧	=	૨૧૦૮

૭૯	×	૩૧	=	૨૪૬૯
૮૮	×	૩૧	=	૨૭૨૮
૯૯	×	૩૧	=	૩૦૬૯
૪૦૦	×	૩૧	=	૧૨૪૦૦
૧૧	×	૧૯	=	૨૦૯
૧૩	×	૧૮	=	૨૩૪
૧૪	×	૧૯	=	૨૬૬
૧૫	×	૧૮	=	૨૭૦
૧૬	×	૧૭	=	૨૭૨
૧૭	×	૧૯	=	૩૨૩
૧૮	×	૧૮	=	૩૨૪
૨૦	×	૧૫	=	૩૦૦
૧૯	×	૧૯	=	૩૬૧
૨૮	×	૨૮	=	૭૮૪
૩૯	×	૩૯	=	૧૫૨૧
૪૮	×	૪૮	=	૨૩૦૪
૫૮	×	૫૮	=	૩૩૬૪
૬૭	×	૬૭	=	૪૪૮૯
૭૪	×	૭૪	=	૫૪૭૬
૯૮	×	૯૮	=	૯૬૦૪
૧૯	×	૧	=	૧૯
૪૮	×	૧	=	૪૮
૫૯	+	૧	=	૬૦
૯૯	×	૧	=	૯૯
૯૦૦	×	૧	=	૯૦૦

મુંબઈ:—દાદાભાઈ નગરજીવનદાસ, ભૂલેશ્વર, શીરગીના દેવળ
માહળ, માવજી નેરામ ચાલ.

,, એન. ડી. મેહેતાની કુંઠ, કાળકાદેવી રસ્તા.

સુરત:—નગીનદાસ ફકીરભાઈ, સગરામપુરા.

